

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost

Klasa: 351-01/15-01/40
Urbroj: 563-03-1/60-15-1

SMJERNICE ZA PONOVDNU UPORABU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Izradio:

Ente di **S**tudio per la **P**ianificazione **E**cosostenibile dei **R**ifiuti
Sede Legale: Largo Cibrario 10 - 10144 Torino (TO)
P.IVA 09230260011 - Capitale Sociale. 100.000 €

Naručitelj:

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost

Torino, 29.03.2016.

SMJERNICE ZA PONOVNU UPORABU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Izradio:

Ente di Studio per la Pianificazione Ecosostenibile dei Rifiuti

Sede Legale: Largo Cibrario 10 - 10144 Torino (TO)

P.IVA 09230260011 - Capitale Sociale. 100.000 €

Key expert 1

Attilio Tornavacca

Key expert 2

Salvatore Genova

Senior expert

Ezio Orzes

Junior Expert

Marijan Galović

Naručitelj:

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost

Torino, 29.03.2016

Sadržaj

1	Uvod	5
2	Pojmovnik ponovne uporabe	6
3	Koristi ponovne uporabe	8
4	Zakonodavni okvir Europske unije i Republike Hrvatske	9
4.1	Zakonodavni okvir za ponovnu uporabu u Europskoj uniji	9
4.2	Zakonodavni okvir za ponovnu uporabu u Republici Hrvatskoj	11
5	Ponovna uporaba u zemljama Europske Unije	12
5.1	Doncaster – Refurnish	13
5.2	Socijalno poduzeće „Insieme“ (Vicenza, Italija)	14
5.3	Centar za ponovnu uporabu Via Arbe – Torino (Italija)	15
5.4	CPU mreža Slovenije	16
5.5	Alelyckan Göteborg – Švedska	18
6	Ponovna uporaba u Republici Hrvatskoj	19
7	Vrste otpada pogodne za ponovnu uporabu	20
8	Centar za ponovnu uporabu – prikupljanje proizvoda	20
8.1	Izgled građevine centra za ponovnu upotrebu	21
8.2	Minimalni zahtjevi za primitak dobara	22
8.3	Sustavi upravljanja CPU i edukacija zaposlenika	25
9	Uspostava sustava ponovne uporabe otpada u Republici Hrvatskoj – faza prikupljanja i pripreme za ponovnu uporabu	26
9.1	Osnovna načela upravljanja centrima za ponovnu uporabu	26
9.2	Dozvola za gospodarenje otpadom	27
9.3	Sustav ponovne uporabe električnih i elektroničkih uređaja	28
9.3.1	EE uređaji – prikupljanje i ponovna uporaba kao dio nacionalnog sustava	28
9.3.2	EE uređaji – prikupljanje i ponovna uporaba izravno u sustavu CPU	30
9.3.3	EE uređaji – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz domaćinstava	30
9.3.4	EE oprema – akcije prikupljanja i ponovna uporaba	31
9.3.5	EE oprema – ulični spremnici kao zasebna frakcija ili više frakcija zajedno	31
9.4	Tekstil – prikupljanje i ponovna uporaba	31
9.4.1	Tekstil – prikupljanje i ponovna uporaba kao dio nacionalnog sustava	31
9.4.2	Tekstil – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz domaćinstava	32
9.4.3	Tekstil – ulični spremnici i specijalni spremnici – kao zasebna frakcija ili više frakcija zajedno	32
9.4.4	Tekstil – akcije prikupljanja i ponovna uporaba	33
9.4.5	Tekstil koji nije moguće ponovno uporabiti	33
9.5	Namještaj – prikupljanje i ponovna uporaba	33
9.5.1	Namještaj – prikupljanje i ponovna uporaba – Reciklažno dvorište	33
9.5.2	Namještaj – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz kućanstava i od drugih korisnika	34
9.5.3	Namještaj – akcije prikupljanja i ponovna uporaba	34
9.6	Roba široke potrošnje – prikupljanje i ponovna uporaba	34
9.6.1	Roba široke potrošnje – prikupljanje i ponovna uporaba – reciklažno dvorište	34

9.6.2	Roba široke potrošnje – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz domaćinstava ..	35
9.6.3	Roba široke potrošnje – ulični spremnici – kao zasebna frakcija ili više frakcija zajedno	35
9.6.4	Roba široke potrošnje – akcije prikupljanja i ponovna uporaba	35
10	Analiza potencijalnog tržišta – faza distribucije	35
10.1	Prihodovni kanali distribucije dobara	35
10.2	Neprihodovni kanali distribucije dobara	36
10.3	Ostale prihodovne aktivnosti i prihodi od uporabe materijala	36
11	Aktivnosti koje je potrebno provesti za uspostavu sustava.....	37
11.1	Aktivnosti u fazi planiranja i izgradnje/uređenja CPU	37
11.2	Aktivnosti u fazama uspostave sustava prikupljanja i distribucije	38
12	Rizici uspostave i provedbe projekata ponovne uporabe otpada	39
13	Održivost projekata	40
13.1	Redovni prihodi od prodaje dobara	41
13.2	Poticajni prihodi na nacionalnoj razini (iz sustava proširene odgovornosti)	41
13.3	Poticajni prihodi na nacionalnoj razini – nacionalni porezi za odlaganje otpada	41
13.4	Poticajni prihodi na lokalnoj razini (iz sustava gospodarenja glomaznim otpadom).....	41
13.5	Subvencije za zapošljavanje teže zapošljivih skupina.....	42
13.6	Europski socijalni fond.....	42
14	Reklamacije	42
15	Način osiguravanja sigurnosti proizvoda	43
16	Označavanje proizvoda iz sustava ponovne uporabe i vizualni identitet znaka	44
17	Zaključak	44
18	Prilozi:.....	46

1 Uvod

U cilju smanjenja količine otpada koji se odlaže, a sukladno redu prvenstva gospodarenja otpadom, nakon mjera sprječavanja nastanka otpada koje uključuju i ponovnu uporabu proizvoda, potrebno je primijeniti mjere pripreme za ponovnu uporabu, a tek onda mjere recikliranja i drugih postupaka oporabe otpada prije njegovog konačnog zbrinjavanja.

Centri za ponovnu uporabu i mreže za ponovnu uporabu (za promociju ponovne uporabe i pripremu za ponovnu uporabu) jesu subjekti čija je aktivnost sakupljanje, obnova i ponovna distribucija proizvoda koji bi u suprotnom postali otpad. Centri za ponovnu uporabu (u daljnjem tekstu: CPU) također mogu, pod određenim uvjetima, proizvode koji su ušli u tokove otpada postupkom oporabe vratiti na tržište, te se tim proizvodima u trenutku prodaje novom vlasniku ujedno ukida i status otpada. U skladu s opisom aktivnosti koje se u centrima događaju, prema redu prvenstva u gospodarenju otpadom, djelatnosti CPU predstavljaju aktivnosti sprječavanja nastanka otpada (kad se radi o proizvodima) i aktivnost pripreme za ponovnu uporabu (kad se radi o otpadu).

Ponovna uporaba proizvoda ili otpada ima pozitivne učinke na okoliš (sprječava onečišćenje voda, tla, zraka), štedi sirovine i energiju. Uspoređujući je s ostalim metodama gospodarenja otpadom, prilikom produljivanja životnog ciklusa proizvoda izbjegava se korištenje energije koja je potrebna za proizvodnju novog proizvoda, pa je štetan utjecaj na okoliš znatno umanjen.

Ponovna uporaba je izrazito radno intenzivna i ima potrebu za širokom paletom znanja i vještina, pa ukoliko se u odgovarajućoj mjeri potakne, može predstavljati značajan udio u strategiji zapošljavanja unutar sektora gospodarenja otpadom. U Europskoj uniji se uz termin „centar za ponovnu uporabu“ sve više dodaje i prefiks „ovlašteni“ i to prvenstveno iz razloga što se želi odvojiti profesionalne CPU od onih koji funkcioniraju periodičkoj razini (sajmovi, „buvljaci“, periodične humanitarne akcije i slično). Kad centri za ponovnu uporabu posluju kao tvrtke socijalnog karaktera odnosno socijalna poduzeća, tada se njihove ekonomske aktivnosti najbolje koriste za otvaranje novih radnih mjesta i mogućnosti usavršavanja radnih vještina i znanja osoba koje su trenutno najudaljenija od tržišta rada.

Ove smjernice za uspostavu sustava ponovne uporabe u Republici Hrvatskoj namijenjene su stoga svim dionicima u sustavu gospodarenja otpadom, s ciljem promocije, edukacije i razvoja sustava ponovne uporabe. Na lokalnoj razini, smjernice će svim dionicima dati uvid u osnovne modele prikupljanja korisnih predmeta te potencijalno neke od njih zainteresirati za razvoj ovih projekata samostalno ili u partnerskoj suradnji s lokalnim dionicima. U konačnici, smjernice daju izravne savjete i modele za uspostavu centara za ponovnu uporabu na području Republike Hrvatske, neovisno o tome tko će te projekte razvijati.

2 Pojmovnik ponovne uporabe

U ovom poglavlju navode se definicije pojmova koji su važni kad se govori o projektima ponovne uporabe, a koriste se i u ovoj studiji. Korištene su definicije iz hrvatskog zakonodavnog okvira, dok se za one definicije koje u istom ne postoje, koriste prijevodi definicija iz zakonodavnog okvira Europske unije.

Otpad je svaka tvar ili predmet koji posjednik odbacuje, namjerava ili mora odbaciti.

Ponovna uporaba je svaki postupak kojim se omogućava ponovno korištenje proizvoda ili dijelova proizvoda koji svome izvornom vlasniku više nisu potrebni kako ne bi postali otpad, a koriste se u istu svrhu za koju su izvorno načinjeni.

Priprema za ponovnu uporabu obuhvaća postupke uporabe kojima se proizvodi, ili dijelovi proizvoda koji su odbačeni kao otpad, provjerom, čišćenjem ili popravkom pripremaju za ponovnu uporabu bez prethodne obrade u svojstvu otpada.

Centar za ponovnu uporabu je poslovni subjekt koji materijale, predmete i druga dobra s ciljem ponovne uporabe prikuplja, priprema i distribuira prije nego steknu status otpada, a ukoliko su zadovoljeni zakonski uvjeti (Dozvola za gospodarenje otpadom), otpadne predmete i materijale pripremaju za ponovnu uporabu te na taj način stvaraju preduvjete za ukidanje statusa otpada.¹

Mreža za ponovnu uporabu je veći broj poslovnih subjekata koji zajednički djeluju u cjelokupnom procesnom lancu ponovne uporabe, dijeleći zadatke sukladno svojim pojedinačnim specijalizacijama. Ukoliko se mreža upisuje u očevidnik CPU tada je ista odgovorna za djelovanje svih svojih članica.

Postupci pripreme za ponovnu uporabu su postupci provjere, čišćenja i popravaka kojim se predmeti ili njihovi dijelovi, koji su već stekli status otpada, pripremaju kako bi se mogli ponovno uporabiti, bez drugih postupaka obrade u svojstvu otpada.

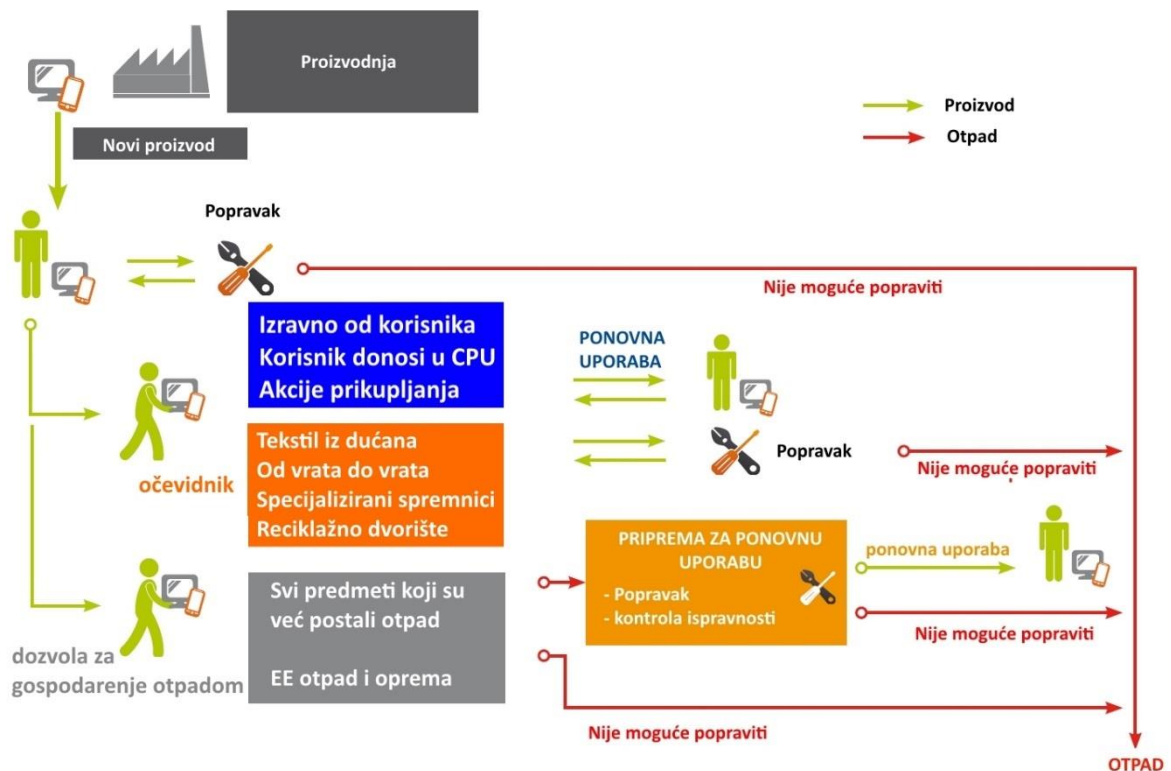
Postupci gospodarenja otpadom su: sakupljanje otpada, interventno sakupljanje otpada, priprema za ponovnu uporabu, priprema prije uporabe i zbrinjavanja, postupci uporabe i zbrinjavanja, trgovanje otpadom, posredovanje u gospodarenju otpadom, prijevoz otpada, energetska uporaba određenog otpada, sakupljanje otpada u reciklažnom dvorištu i privremeno skladištenje vlastitog proizvodnog otpada.

Ukidanje statusa otpada je administrativni postupak kojim se određenom otpadnom predmetu ili materijalu daje status predmeta ponovne uporabe, odnosno materijala za ponovnu uporabu, čime prestaje biti otpad u smislu potrebe za provođenjem postupaka obrade u svojstvu otpada. Predmet odnosno materijal pritom mora udovoljavati kriterijima utvrđenim u skladu sa sljedećim uvjetima:

- (a) materijal ili predmet uobičajeno se koriste za određene namjene;
- (b) za takav materijal ili predmet postoji tržište i potražnja;
- (c) materijal ili predmet ispunjavaju tehničke zahtjeve za određene namjene i zadovoljavaju postojeće propise i tehničke norme koje važe za takve materijale i proizvode;
- (d) uporaba materijala ili predmeta neće dovesti do ukupnih štetnih učinaka na okoliš ili zdravlje ljudi.

¹ Definicija Centra za ponovnu uporabu trenutno ne postoji u Hrvatskom zakonodavnom okviru, te se uvođenje iste predlaže ovim smjernicama.

Slika 1: Shema tokova proizvoda i otpada (prema: ADEME, 2015)²

Slika 2 Centar za ponovnu uporabu Lammari – Capanorri³

² L'Agence de l'Environnement et de la Maitrise de l'Energie (ADEME), (2015.) "Réemploi, réparation et réutilisation" Paris, Francuska.

³ Izvor fotografije: Camilla Piccini (2012.), prezentacija „La progettazione di Centri per la Riparazione ed il Riuso“, Capanorri.

3 Koristi ponovne uporabe

Ponovna uporaba nekih predmeta gdje nema potrebe za većim popravcima, već samo čišćenjem, predstavlja zapravo aktivnost sprečavanja nastanka otpada, što je u odnosu na pripremu za ponovnu uporabu viša hijerarhijska razina. U CPU se proizvodi čiste i/ili popravljaju prije nego se dalje preprodaju. Koristi od ovakvih aktivnosti su: visok radni intenzitet što iziskuje veći broj zaposlenih, produljenje roka trajanja nekih dobara odnosno smanjenje pritiska na okoliš uzrokovanog proizvodnjom novog i često manje trajnog proizvoda.

Centri za ponovnu uporabu širom Europe prijateljski su nastrojani prema zapošljavanju socijalno ugroženih skupina⁴ i stoga predstavljaju dragocjenu poslovnu priliku za društvo zbog svoga socijalnog i ekološkog stava te pozitivnog stava prema „zelenom“ gospodarstvu. Potencijal odbačenih predmeta i materijala može se procijeniti u gospodarskim okvirima (financijska vrijednost), ekološkim okvirima (CO₂ potencijal, onečišćenje podzemnih voda i tla), ali i prema potencijalnom životnom vijeku svakog materijala. Trgovinom rabljenom odjećom i obućom, primjerice, vladaju neprofitne nevladine organizacije kao što su humanitarne i druge udruge (Farrant, 2008.). Procjenjuje se da odbačenoj odjeći i obući potencijalno preostaje 70% od ukupnog životnog vijeka (udruga Salvation Army, 2008.). Stoga je potencijal ponovne uporabe zaista značajan.⁵

Ekološke koristi od produljenja životnog vijeka proizvoda ili njihovih dijelova kroz pripremu za ponovnu uporabu su značajne i predstavljaju velik potencijal za smanjenje emisija stakleničkih plinova, preračunato kroz emisije CO₂.

Tablica 1 Učinci ponovne uporabe na emisije stakleničkih plinova⁶

Opis aktivnosti	Indikativni učinak na emisije CO ₂
Ponovna uporaba perilice za rublje	–500 kg CO ₂ ekv. / tona ponovne uporabe (izravni kanal) –200 kg CO ₂ ekv./tona ponovne uporabe kroz CPU
Ponovna uporaba televizora	–8000kg CO ₂ ekv. / tona ponovne uporabe (izravni kanal) –5000 kg CO ₂ ekv./tona ponovne uporabe kroz CPU
Ponovna uporaba kauča	–1450 kg CO ₂ ekv. / tona ponovne (izravni kanal) –1005 kg CO ₂ ekv./tona ponovne uporabe kroz CPU
Ponovna uporaba kuhinjskog stola	–380 CO ₂ ekv. / tona ponovne uporabe (izravni kanal) –760 kg CO ₂ ekv./tona ponovne uporabe kroz CPU
Ponovna uporaba uredskog stola	–400 kg CO ₂ ekv. / tona ponovne uporabe (izravni kanal) –200 kg CO ₂ ekv./tona ponovne uporabe kroz CPU
Ponovna uporaba uredskih stolaca	–3000 kg CO ₂ ekv. / tona ponovne uporabe (izravni kanal) –2600 kg CO ₂ ekv./tona ponovne uporabe kroz CPU
Napomena: analiza ne uključuje podjelu biogenog i antropogenog CO₂ u proizvodima od drva, te se pretpostavlja da su učinci još i veći	

⁴ U Velikoj Britaniji je dobrotvorna organizacija najčešći oblik ustanove za ponovnu uporabu.

⁵ WRAP (2011.), „Benefits of reuse, Case Study: Clothing“, London, Velika Britanija.

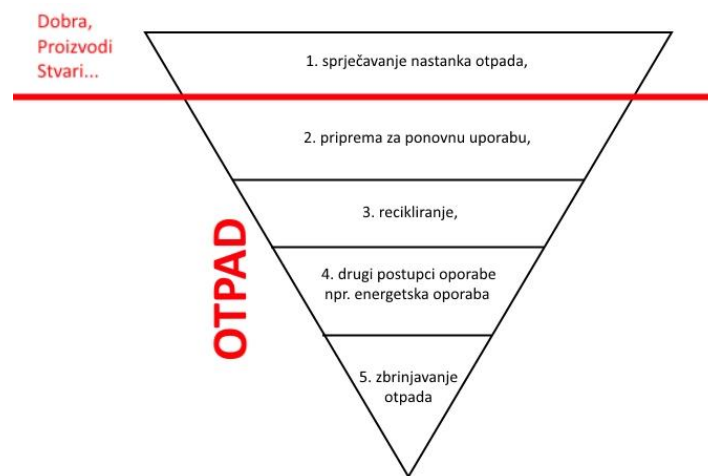
⁶ WRAP (2011.), Benefits of Reuse Case Study: Electrical Items, WRAP (2011.) Benefits of Reuse Case Study: domestic Furniture.

4 Zakonodavni okvir Europske unije i Republike Hrvatske

4.1 Zakonodavni okvir za ponovnu uporabu u Europskoj uniji

Revidirana Okvirna direktiva o otpadu (engl. Waste Framework Directive⁷) velik naglasak stavlja na proširenu odgovornost proizvođača. U kontekstu ponovne uporabe Okvirna direktiva navodi: kako bi se ojačala **ponovna uporaba** sprječavanje nastajanja otpada te recikliranje i drugi načini uporabe otpada, države članice mogu donijeti zakonodavne i druge mjere kojima će osigurati da svaka fizička ili pravna osoba koja profesionalno razvija, proizvodi, prerađuje, obrađuje, prodaje ili uvozi proizvode (dalje: proizvođač) bude obuhvaćena režimom proširene odgovornosti proizvođača.

Slika 3. Red prvenstva gospodarenja otpadom

Te mjere mogu obuhvaćati prihvaćanje povrata korištenih proizvoda ili otpada koji preostaje nakon uporabe tih proizvoda, ali i gospodarenje tim otpadom te **financijsku odgovornost** za sve ove aktivnosti. Mjere mogu također obuhvatiti obvezu pružanja javno dostupnih informacija o tome u kojoj je mjeri proizvod pogodan za ponovnu uporabu ili recikliranje. Članak 11. Okvirne direktive naglašava da države članice prema potrebi trebaju poduzimati mjere kojima se promiče ponovna uporaba i priprema za ponovnu uporabu proizvoda, posebno potičući **uspostavu i potporu mrežama za ponovnu uporabu primjenom ekonomskih instrumenata, kriterija za nabavu, kvantitativnih ciljeva ili drugih mjera**. Okvirna direktiva o otpadu u svome prilogu 4. također navodi primjere mjera koje mogu utjecati na fazu potrošnje i uporabe proizvoda:

„Promicanje ponovne uporabe i/ili popravka odgovarajućih odbačenih proizvoda ili njihovih sastavnih dijelova, posebno putem obrazovnih, gospodarskih, logističkih i drugih mjera kao što su pružanje potpore ovlaštenim centrima i mrežama za popravak i ponovnu uporabu, osobito u gusto naseljenim regijama.“

Kriterij za **ukidanje statusa otpada** određuje trenutak u kojem određena vrsta otpada prestaje biti otpad i dobiva status proizvoda odnosno sekundarne sirovine. Prema članku 6. (1) i (2) Okvirne direktive o otpadu, određene vrste otpada prestaju biti otpad ako su podvrgnute postupcima uporabe, uključujući recikliranje te ako zadovoljavaju posebne kriterije utvrđene u skladu sa sljedećim uvjetima:

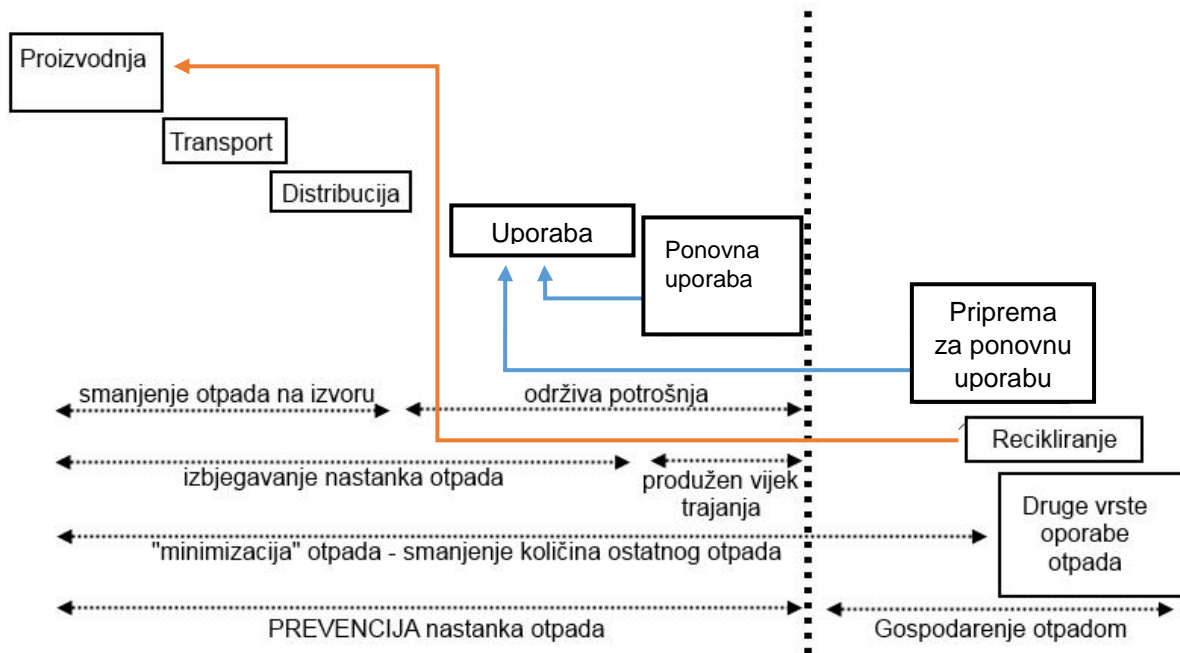
- (a) materijal ili predmet uobičajeno se koriste za određene namjene;
- (b) za takav materijal ili predmet postoji tržište i potražnja;

⁷ Direktiva 2008/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o otpadu i stavljanju izvan snage određenih direktiva – Izvor: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008L0098>

- (c) materijal ili predmet ispunjavaju tehničke zahtjeve za određene namjene i zadovoljavaju postojeće propise i tehničke norme koje važe za takve materijale i proizvode;
- (d) uporaba materijala ili predmeta neće dovesti do ukupnih štetnih učinaka na okoliš ili zdravlje ljudi.

Kriteriji za ukidanje statusa otpada postavljeni su s ciljem dostizanja visoke razine zaštite okoliša te ekoloških i ekonomskih koristi. Cilj je poticanje recikliranja u EU kroz stvaranje zakonskog okvira i uklanjanje nepotrebnih administrativnih barijera.

Slika 4 Granica između sprečavanja nastanka otpada (ponovna uporaba) i gospodarenja otpadom (priprema za ponovnu uporabu)

Izmjene okvirne direktive o otpadu,⁸ predložene 2014. i 2015. godine novim paketom kružnog gospodarstva, dodatno pojašnjavaju i osnažuju ulogu ponovne uporabe. Prvi put se uvodi pojam „*recognized re-use operators*“ odnosno „subjekti ovlašteni za ponovnu uporabu“ te se državama članicama nalaže da se za potrebe izračuna udjela recikliranog i ponovno uporabljenog otpada u obzir uzmu predmeti i materijali koji su pripremljeni za ponovnu uporabu od strane ovlaštenih centara za ponovnu uporabu. U samoj definiciji pripreme za ponovnu uporabu („*preparing for re-use*“) također je dodan naglasak na subjekte ovlaštene za ponovnu uporabu, pa predložena definicija sada glasi:

*„Pripremom za ponovnu uporabu smatraju se postupci uporabe poput provjere, čišćenja ili popravaka, kojim se otpad, predmeti ili dijelovi predmeta **prikupljeni od strane subjekta ovlaštenog za ponovnu uporabu ili putem organiziranog programa povrata pologa**, pripremaju kako bi se mogli ponovno uporabiti bez drugih postupaka prethodne obrade“.*

⁸ Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o izmjeni direktiva 2008/98/EZ o otpadu, 94/62/EZ o ambalaži i ambalažnom otpadu, 1999/31/EZ o odlagalištima otpada, 2000/53/EZ o otpadnim vozilima, 2006/66/EZ o baterijama i akumulatorima i o otpadnim baterijama i akumulatorima te 2012/19/EU o otpadnoj električnoj i elektroničkoj opremi /* COM/2014/0397 final - 2014/0201 (COD) – Izvor: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014PC0397> i Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o izmjeni Direktive 2008/98/EZ o otpadu /*COM/2015/0595 final - 2015/0275 (COD) – Izvor: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2015:0595:FIN>

Ta definicija potvrđuje činjenicu da je hijerarhijska razina pripreme za ponovnu uporabu isključivo namijenjena ovlaštenim CPU-ovima. Predložene izmjene također podižu ciljeve za udio recikliranja i pripreme za ponovnu uporabu komunalnog otpada na 65% od ukupne količine do 2030. godine, s pravom dodatnog odstupanja za Republiku Hrvatsku do 2035. godine, međutim udio ponovne uporabe u tom apsolutnom iznosu Europska komisija nije odredila.

Predložene izmjene okvirne direktive dodatno osnažuju i definiraju ponovnu uporabu, te navode **mjere koje države članice moraju poduzeti** u sklopu aktivnosti prevencije nastanka otpada. Jedna od tih mjera glasi:

„Poticati uspostavu sustava kojima se promiču aktivnosti ponovne uporabe, posebno električne i elektroničke opreme, tekstila i namještaja.“

Ova konkretna mjera također predstavlja i smjernicu za definiranje proizvoda uključenih u sustav ponovne uporabe u RH. U sklopu izmjena članka 11. Okvirne direktive o otpadu predlažu se izmjene odlomka o poticanju pripreme za ponovnu uporabu, te isti sada glasi;

„Države članice prema potrebi poduzimaju mjere kako bi promicale aktivnosti pripreme za ponovnu uporabu, posebno potičući uspostavu mreža za ponovnu uporabu i popravak te potporu za te mreže, olakšavajući pristup tih mreža točkama za prikupljanje otpada te potičući primjenu ekonomskih instrumenata, kriterija za nabavu, kvantitativnih ciljeva ili druge mjere.“

Problematika definiranja kvantitativnih ciljeva te način izračuna količina definiraju se novim odlomkom u članku 11 koji glasi:

„Masa komunalnog otpada pripremljenog za ponovnu uporabu smatra se masom komunalnog otpada koji je oporabio ili prikupio ovlašteni subjekt za pripremu za ponovnu uporabu i koji je prošao sve potrebne postupke provjere, čišćenja i popravka kako bi se omogućila ponovna uporaba bez daljnjeg sortiranja ili prethodne obrade.“

4.2 Zakonodavni okvir za ponovnu uporabu u Republici Hrvatskoj

Hrvatski Zakon o održivom gospodarenju otpadom⁹ na snazi je od 23. srpnja 2013. godine i predstavlja okvir za sve aktivnosti u području gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj.

Zakon o održivom gospodarenju otpadom pokriva teme sprječavanja nastanka i ponovne uporabe, odnosno navedena je njihova definicija te je propisan sadržaj Plana sprječavanja nastanka otpada¹⁰. Plan sprječavanja nastanka otpada u Republici Hrvatskoj bit će dio Plana gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2016.–2022. godine i sadržavat će ciljeve i mjere za sprječavanje nastanka otpada¹¹. Prema hrvatskom zakonodavnom okviru, priprema za ponovnu uporabu ulazi u postupke gospodarenja otpadom, dok ponovna uporaba proizvoda je jedna od mjera sprječavanja nastanka otpada i na nju se ne primjenjuju mjere postupanja s otpadom.

»postupci gospodarenja otpadom« su: sakupljanje otpada, interventno sakupljanje otpada, priprema za ponovnu uporabu, priprema prije uporabe i zbrinjavanja, postupci uporabe i zbrinjavanja, trgovanje otpadom, posredovanje u gospodarenju otpadom,

⁹ Zakon o održivom gospodarenju otpadom (Narodne novine broj 94/2013.)

¹⁰ Ibid. Članak 18.

¹¹ Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Plan gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2015.–2021. godine – Nacrt (verzija sa javnog uvida)

prijevoz otpada, energetska uporaba određenog otpada, sakupljanje otpada u reciklažno dvorište i privremeno skladištenje vlastitog proizvodnog otpada;

Prema Pravilniku o gospodarenju otpadom (Narodne novine broj 23/2014., 51/2014., 121/2015. i 132/2015.) priprema za ponovnu uporabu nalazi se na popisu djelatnosti uporabe otpada, odnosno navedena je kao postupak za koji se izdaje dozvola za gospodarenje otpadom.

U skladu s ovim analizama relevantnog zakonodavnog okvira na razini Europske unije i Republike Hrvatske, definiraju se i smjernice za uspostavu sustava ponovne uporabe u RH. Smjernice, ukratko, sadrže preporuke za uspostavu sustava u skladu s važećim propisima, pregled potencijalnih ekonomskih instrumenata te upute za promociju uspostave sustava ponovne uporabe.

5 Ponovna uporaba u zemljama Europske Unije

Na razini Europske unije, interese centara za ponovnu uporabu zastupa krovna mreža organizacija RREUSE, koje okuplja socijalne poduzetnike iz sektora. RREUSE prvenstvo zastupa stav da države članice moraju promaknuti ponovnu uporabu na prvo mjesto hijerarhije gospodarenja otpadom, odmah nakon mjera smanjenja količina otpada putem preventivnih aktivnosti. RREUSE također promiče ideju da se ciljevi za ponovnu uporabu postavljeni u Okvirnoj direktivi o otpadu moraju odvojiti od ciljeva za recikliranje, kako bi se lakše podupro i nadgledao napredak država članica u uvođenju mjera ponovne uporabe.

RREUSE mrežu trenutno čini 29 organizacija (uglavnom predstavnika nacionalnih mreža) iz 17 zemalja, među kojima se nalazi i socijalna zadruga Humana Nova iz Čakovca.

- Austrija (Verein RepaNet);
- Belgija (KOMOSIE vzw, RESSOURCES, ProsPer);
- Bosna i Hercegovina (Udruga „Ruke“)
- Finska (Tramel Ltd.);
- Francuska (Emmaüs France, Fédération ENVIE);
- Grčka (Ecological Recycling Society, Klimax Plus);
- Hrvatska (Humana Nova)
- Irska (Rehab Recycle, Community Reuse Network, RECOSI);
- Italija (Associazione Orius, Farsi Prossimo, Rete ONU);
- Mađarska (Humusz)
- Njemačka (BAG Arbeit);
- Poljska (EKON)
- Rumunjska (Ateliere Fara Frontiere)
- Slovenija (center Ponovne Uporabe, Dobrote z.b.o.)
- Španjolska (Asociacion Espanola de Recuperadores de Economia Social y Solidaria AERESS);
- Švedska (Macken)
- Velika Britanija (Reuseful UK, Community Recycling Network for Scotland, Community composting Network, Furniture Re-use Network,)

U Europskoj uniji, struktura organiziranih subjekata za ponovnu uporabu značajno varira, prvenstveno iz razloga što se u nekim zemljama preferira razvoj mreža za ponovnu uporabu (jedan subjekt obuhvaća veće područje), dok se u nekim zemljama preferiraju samostalni subjekti (više subjekata na manjim područjima). Broj zaposlenih prema podacima europske mreže Rreuse nalazi se u tablici 2.

Tablica 2 Broj zaposlenih u CPU po zemljama EU za članice mreže (www.RREUSE.org)

Država	Broj zaposlenih	Broj aktivnih CPU (samostalno ili mreža)	Broj zaposlenih po subjektu
Austrija	396	11	36
Belgija	4.243	125	34
Finska	480	18	40
Francuska	5.620	359	15
Grčka	7	1	7
Irska	660	16	41
Italija	1.000	5	200
Njemačka	2.000	400	5
Slovenija	50	1	50
Španjolska	1.632	31	52
Velika Britanija	21.745	7.722	3
Ukupno	37.833	8.689	

Prema publikaciji¹² o potencijalima za otvaranje novih radnih mjesta u EU, koju je u rujnu 2015. godine objavila mreža RReuse, CPU-i koji prikupljaju više različitih dobara prosječno otvaraju otprilike 70–80 radnih mjesta za svakih 1.000 tona ponovno uporabljenih proizvoda. U Flandriji (Belgija) trenutno se ponovno upotrebljuje 5 kilograma dobara po stanovniku, koje postižu isključivo akreditirani CPU. Ti centri godišnje prikupljaju 64.000 tona dobara, od čega se polovica ponovno upotrebljuje. Ove aktivnosti zapošljavaju ukupno 5.000 stanovnika, a predstavljaju otprilike 1% ukupnih količina komunalnog otpada koji nastaje u Flandriji. Trenutno se raspravlja o postavljanju ciljeva za ponovnu uporabu, a predloženi cilj iznosi 7 kg po stanovniku godišnje do 2022. godine. Ovaj je podatak važan jer se prvi put spominje definiranje kvantitativnih ciljeva u sklopu izmjena Okvirne direktive o otpadu. Studija najveće mreže nevladinih organizacija u EU, European Environment Bureau (u daljnjem tekstu: EEB) također smatra kako bi ambiciozni ciljevi za ponovnu uporabu mogli kreirati čak 300.000 novih radnih mjesta u EU samo u ovom sektoru.

5.1 Doncaster – Refurnish¹³

U Engleskoj, kao i u Hrvatskoj, svake godine velike količine još funkcionalnog namještaja odbacuju se na odlagališta, a misija tvrtke *Refurnish* je prevencija nastanka otpada i pretvaranje tih materijala u nove vrijednosti. Tvrtka *Refurnish* je osnovana 2003. godine s ciljem sprječavanja bacanja funkcionalnog i upotrebljivog namještaja na odlagališta otpada. *Refurnish* promovira navike recikliranja i odgovornog ponašanja prema okolišu na način da sakuplja, prepravlja i popravlja namještaj kako bi se opet mogao prodati lokalnoj zajednici po pristupačnim cijenama. U početku, maleni je tim zaposlenika nizao je uspjeh za uspjehom te je vrlo brzo tvrtka prerasla u jedinstveno i

¹² RREUSE: Briefing on job creation potential in the re-use sector, September 2015

(<http://www.rreuse.org/wp-content/uploads/Final-briefing-on-reuse-jobs-website-2.pdf>)

¹³ Simpson, A., (2012.) „Refurnish“, prezentacija na seminaru "Cjeloviti sustavi gospodarenja otpadom", Valpovo 21. 9. 2012.

uspješno socijalno poduzeće koje djeluje na području grada Doncastera i njegove okolice. Danas su mnogi od zaposlenika ove tvrtke osobe koje inače ulaze u kategorije teško zapošljivih (primjerice osobe s posebnim potrebama i osobe s invaliditetom). Jedna od misija tvrtke *Refurnish* jest obučavati ljude kako bi unaprijedili svoje vještine i sposobnosti kroz za rad podupirajuću okolinu, gdje se vještine, iskustvo i povjerenje razvijaju i među osobama koje bi rijetko koja druga tvrtka željela zaposliti. Ovakve vrijednosti prepoznala je i Gospodarska komora Doncastera, pa je tvrtku nagradila prestižnom nagradom „Poslodavac godine 2010. – za izvanredna postignuća“. *Refurnish* pomaže očuvanju okoliša kroz smanjenje količina otpada koji odlazi na odlagališta. Osim sakupljanja namještaja i električnih uređaja koje doniraju građani, *Refurnish* pruža i usluge odvoza glomaznog otpada u gradu, i to kroz koncesiju dobivenu na javnom natječaju.

5.2 Socijalno poduzeće „Insieme“ (Vicenza, Italija)

Socijalnu neprofitnu organizaciju „Insieme“ („Zajedno“) osnovala je 1979. godine grupa građana koji su osjećali nužnim riješiti pitanja kvalitete života marginaliziranih skupina, a posebno problematiku radnih mjesta, socijalne isključenosti i zapošljavanja mladih. Trenutno organizacija zapošljava 90 radnika, od čega 50 stručnjaka i 40 drugih zaposlenika u sklopu raznih programa socijalne uključenosti.

Slika 5 CPU Cooperativa sociale Insieme – Vicenza

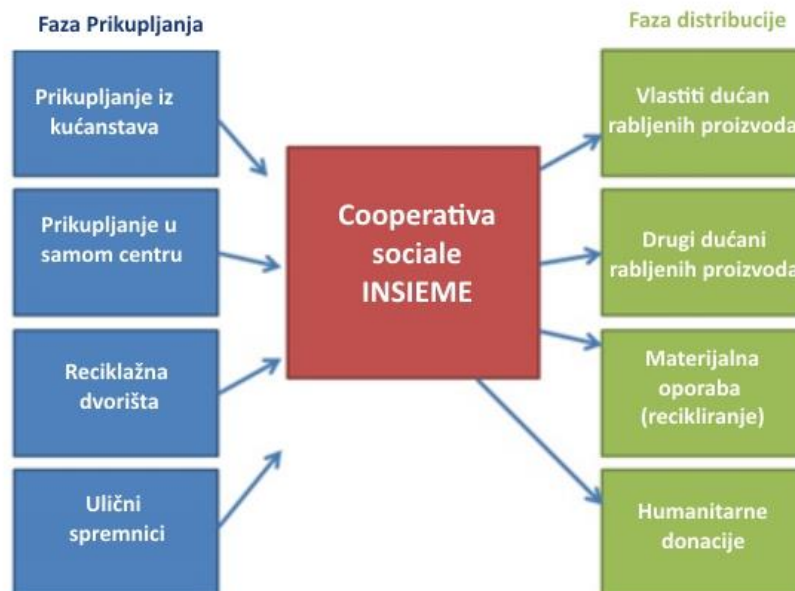

Misija organizacije jest promicanje i razvoj dvaju osnovnih modela socijalnih usluga:

a) proizvodne aktivnosti, kojima je cilj kreiranje edukacijskih programa za osobe s posebnim potrebama kroz njihovo uključivanje u radne procese

b) pružanje usluga gospodarenja otpadom i ponovne uporabe predmeta građanima.

Osim što upravljaju sa više trgovina rabljenih proizvoda, Insieme upravlja i centrom za ponovnu uporabu gdje se vrše popravci i sortiranja, te trima reciklažnim dvorištima. Osim izravnim prikupljanjem od građana (sustavom donošenja) i putem reciklažnih dvorišta ovaj, vjerojatno najcjelovitiji sustav ponovne uporabe u Europskoj uniji, prikuplja preko 20 različitih kategorija materijala i uz pomoć više desetaka uličnih spremnika za prikupljanje dobara, a uz pomoć mobilnih jedinica dobra se prikupljaju i izravno iz kućanstava u ime općina i gradova (u sklopu osnovne usluge odvoza otpada). Prema ugovoru s jedinicama lokalne samouprave, usluga izravnog prikupljanja od građana je besplatna, a pokriva predaju najviše 5 predmeta godišnje. Prikupljena dobra se nakon prikupljanja sortiraju, pripremaju za ponovnu uporabu ili šalju u postrojenja za reciklažu, dok se samo manji dio na koncu mora zbrinuti odlaganjem ili spaljivanjem. Centar za ponovnu uporabu u Vicenzi predstavlja idealni model za replikaciju u RH.

5.3 Centar za ponovnu uporabu Via Arbe – Torino (Italija)

Centar za ponovnu uporabu u Torinu sagrađen je kao multifunkcijski centar smješten uz samo reciklažno dvorište. Građevina se sastoji od:

- Uredskih prostora – 70 m²
- Garderobe za radnike – 80 m²
- Radionica i skladišta – 300 m²
- Trgovina – 475 m²
- Polivalentna edukacijska dvorana – 95 m²

Organizacijski gledano, ovaj CPU predstavlja partnerstvo komunalne tvrtke Amiat i socijalne zadruge Triciclo. Tvrtka Amiat sa svojim osobljem upravlja cjelokupnim ciklusom gospodarenja otpadom (za sve predmete koji su ušli u tokove otpada), dok aktivnostima koje se tiču ponovne uporabe (skladište, radionice i prodavaonica) upravlja socijalna zadruga, koja također posjeduje i druga distributivna

mjesta (trgovine). Aktivnosti informiranja javnosti i edukacije građana organizirane su u suradnji ova dva subjekta. Svi prihodi od prodaje dobara putem CPU u potpunosti pripadaju socijalnoj zadrugi.

Prikupljanje predmeta za ponovnu uporabu organizirano je na sljedeći način. Zaposlenici reciklažnog dvorišta (tvrtka Amiat) korisnike upućuju na mjesto gdje se pojedini otpad ili dobra prikupljaju. Korisnik (građanin) predmete za ponovnu uporabu odlaže izravno u CPU ili na određena i označena mjesta unutar reciklažnog dvorišta, fizički odvojena od spremnika za prikupljanje otpada. S tih označenih mjesta zaposlenici socijalne zadruge preuzimaju dobra i prevoze ih u skladište unutar CPU. Dobra koja su preuzeta kao otpad i ubačena u kontejnere izvan označenih mjesta za ponovnu uporabu ne mogu biti predmetom pripreme za ponovnu uporabu. Dobra koja se dopremaju u CPU dijele se prema razini potrebne pripreme za tržište, odnosno prema podjeli radionica unutar samog CPU. U ovom CPU dobra se usmjeravaju prema sljedećim cjelinama:

- a) Stolarska radionica
- b) Radionica za popravak bicikala
- c) Radionica kućne tehnike
- d) Elektrotehnička radionica
- e) Izravno za skladište
- f) Izravno za prodavaonicu.

Prodajni prostor CPU otvoren je za građane samo petkom i subotom, dok su drugi distributivni centri, odnosno trgovine na drugim lokacijama, otvorene od ponedjeljka do petka.

Slika 6 CPU – Via Arbe Torino

5.4 CPU mreža Slovenije

U Sloveniji se CPU značajno razvijaju tijekom posljednjih nekoliko godina, pa se danas nalaze u Ljubljani, Velenju, Rogaškoj Slatini, Trebnju, Vojniku, Ormožu itd. U svim ovim CPU rabljena se dobra pregledavaju, čiste i popravljaju prema potrebi te distribuiraju u ponovnu uporabu.

Slika 7: CPU Tuncovec (Rogaška Slatina)

Slika 8 CPU u Trebnju

Izvor fotografije: <http://www.dolenjskolist.si>

Slika 9 Trgovina Centra za ponovnu uporabu Velenje

Prema načinu djelovanja, slovenski CPU nisu uspostavljeni prema jednom jedinstvenom modelu, već njihovo funkcioniranje ovisi o individualnim dogovorima s komunalnim poduzećima i javnom administracijom na području na kojem djeluju. U Sloveniji prevladavaju sustavi donošenja glomaznog otpada i predmeta za ponovnu uporabu, u kojima građani samostalno donose dobra u CPU, a jedan se dio dobara izravno prikuplja od građana na poziv. U Sloveniji ovaj sustav ponovne uporabe nije financijski isplativ, pa je većina zaposlenih u sustavu zaposlena kroz razne oblike javnih radova i druge mjere poticanja zapošljavanja. Iako je ova praksa dostupna u cijeloj Europi, za RH se sustav poticanja treba usmjeriti na primarnu svrhu CPU, a to je izbjegavanje nastanka otpada, pa u skladu s rezultatima, poticati rad cijelog sustava (uz korištenje poticaja za zapošljavanje teže zapošljivih skupina ljudi).

Ono što definitivno valja istaknuti u Sloveniji jest izrazito snažna kampanja informiranja i edukacije građana, primjerice u Ljubljani koja je definitivno jedna od najvidljivijih promotivnih kampanja u ovim krajevima. Promotivna kampanja uključivala je radio i televizijske spotove, vanjsko oglašavanje te internetsku komunikaciju s građanima putem socijalnih mreža i interaktivnih web stranica. Kampanja

je, uz osnovni motiv ponovne uporabe („*enkratno je stvari uporabljati večkratno*“), prenosila i poruke vezane uz prevenciju nastanka otpada poput „*voda iz pipe*“ čiji je cilj upravo smanjenje količina ambalažnog otpada.

Slika 10 Promotivni motivi CPU Ljubljana

SKUPAJ ZA BOLJŠO DRUŽBO

SLOVENSKA KOMUNALNA PODJETJA

5.5 Alelyckan Göteborg – Švedska

Primjer „eko parka“ u gradu Göteborgu u Švedskoj predstavlja integriranu cjelinu prikupljanja otpada i dobara od građana. Ekopark u Göteborgu je izgrađen 2007. godine na ukupno 30.000 m², a vrijednost investicije je iznosila 4 milijuna eura. Ekopark obuhvaća reciklažno dvorište i centar za ponovnu uporabu integrirane u jedan projekt.

Ekopark Alelyckan je u vlasništvu te istim upravlja Grad Göteborg, a prema mišljenju gradske uprave on predstavlja novu, poboljšanu verziju reciklažnog dvorišta, gdje građani mogu predati otpad koji se može reciklirati, ali i donirati isti za potrebe ponovne uporabe. Na samoj lokaciji, dobra se po potrebi

popravljaju i pripremaju za prodaju putem trgovina koji se nalaze na samoj lokaciji. U trgovinama se prodaju uobičajeni predmeti poput tekstila, električnih i elektroničkih uređaja, namještaja i slično, ali i građevinska oprema, materijal i građevinska stolarija, po pristupačnim cijenama.

Slika 11 Sortirnica (lijevo) i trgovina rabljenim dobrima (desno) u ekoparku Alelyckan¹⁴

Kad građani dođu u ekopark, upućuju se prema sortirnici (slika iznad lijevo), gdje ih dočekuje obučeno osoblje koje pomaže sortirati donesene predmete ili otpad. Ponovno uporabljivi predmeti se potom distribuiraju u jednu od 3 trgovine rabljene robe koje se nalaze u sklopu ekoparka gdje se isti dodatno čiste, popravljaju i pripremaju za prodaju. Studije o okolišnim koristima Alelyckana pokazuju da se na ovaj način sprječava nastanak 500 tona otpada svake godine, te zaključuju da bi sva reciklažna dvorišta u Švedskoj, ako bi slijedila primjer ovog centra, mogla smanjiti ukupne količine otpada za 5% godišnje na razini države. Također, važno je napomenuti da se 75% tih dobara prodaje izravno u trgovinama u samome ekoparku, dok se tek 25% distribuira putem vanjskih trgovina, čime se štedi na troškovima prijevoza i emisijama stakleničkih plinova.

Slika 12 Trgovina rabljenog građevinskog materijala i stolarije (Martensson, P. (2014))

6 Ponovna uporaba u Republici Hrvatskoj

Na lokalnoj se razni u Republici Hrvatskoj već danas može pronaći nekoliko dobrih primjera inicijative ponovne uporabe predmeta: socijalna zadruga Humana Nova, koja djeluje kao predvodnik u ovome sektoru na području Međimurja, te Reto Centar i Remar centar. Zadruga Humana Nova uglavnom se usredotočuje na tekstilni otpad koji se prikuplja, razvrstava, ponovno distribuira i prodaje u trgovinama, dok se Reto centar i Remar centar usredotočuju na glomazni kućanski otpad, ali i tekstil. Iako je njihov rad iznimno ekološki prihvatljiv, postoji velika potreba za poticajima u tome području jer

¹⁴ Izvor slika: Martensson, P. (2014), „A fast growing sustainable City of Göteborg“

je postupak prikupljanja iznimno složen. Takvi se pothvati financiraju isključivo prodajom ponovno uporabljivih predmeta ili materijala koji se mogu reciklirati, a iskustva Europske unije pokazuju da to tijekom prvih godina djelovanja nije dovoljno za samoodrživo poslovanje.

7 Vrste otpada pogodne za ponovnu uporabu

U samim centrima za ponovnu uporabu prvenstveno se prikupljaju predmeti koji su u dobrom stanju očuvanosti sa higijenskog i funkcionalnog stajališta, koji se mogu efikasno pripremiti za daljnju uporabu manjim operacijama (čišćenje i dezinfekcija, sitni popravci i slično) s ciljem očuvanja njihove izvorne namjene i sprječavanja njihovog ulaska u sustav gospodarenja otpadom. Proizvodi koji su izravno dovezeni u CPU, uz provedbu administrativnih radnji evidentiranja predaje, ne prijavljuju se kao otpad, već se evidentiraju količine izbjegnutoh otpada (vaganje i vođenje evidencije u elektroničkom obliku). S ciljem prikazivanja primjera proizvoda koji se mogu prikupljati i distribuirati putem mreža za ponovnu uporabu, određena je grupacija proizvoda koji se prikupljaju:

- **Tekstil, odjeća i obuća** (sve vrste tekstila, odjeće i obuće)
- **Električni i elektronički uređaji** (hladnjaci, ledenice, pećnice, strojevi za pranje rublja i posuđa, televizori, električne grijalice, multimedijski uređaji itd.)
- **Namještaj** (ormari, kreveti, madraci, stolovi, stolice itd.)
- **Roba široke potrošnje** (tanjuri, pribor za jelo i posuđe, knjige, igračke, sportska oprema, bicikli, dječja oprema, kolica, umjetnički i ukrasni predmeti itd.)
- **Građevinski materijal**
- **Automobilski dijelovi**

Smjernice za razvoj sustava ponovne uporabe u Hrvatskoj izrađuju se za 4 glavne grupe proizvoda koje je moguće ponovno upotrebljavati, dok se za građevinske materijale i automobilske dijelove može primjenjivati slični okvir. S obzirom na modele prikupljanja, razlučiti treba ponovnu uporabu:

a) Predmeti koji se nalaze u sustavima proširene odgovornosti proizvođača u Hrvatskoj;

- 1) Električni i elektronički uređaji

b) Predmeti izvan sustava proširene odgovornosti proizvođača

- 1) Tekstil, odjeća i obuća
- 2) Namještaj
- 3) Roba široke potrošnje

Za predmete koji se nalaze unutar već postojećih sustava prikupljanja organiziranih od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, odnosno koji su u sustavu proširene odgovornosti proizvođača, potrebno je izraditi različite smjernice, budući da prema pravilnicima za gospodarenje tim vrstama otpada, za njihovo prikupljanje zadužene su između ostalog i trgovine u kojima se ta vrsta proizvoda i prodaje.

8 Centar za ponovnu uporabu – prikupljanje proizvoda

S obzirom na način prikupljanja predmeta ili proizvoda, CPU može iste prikupljati:

- a) Direktno od korisnika, u samom CPU ili putem akcija prikupljanja **bez posebnih dozvola**, ali u suradnji i sa suglasnošću komunalnih poduzeća ili JLS,
- b) Iz dućana, od vrata do vrata, putem specijaliziranih spremnika na kontroliranim površinama ili reciklažnom dvorištu uz vođenje posebne evidencije.

Svi predmeti koji su već postali otpad, odnosno EE otpad te EE oprema mogu se prikupljati isključivo **uz ishođenje dozvole za gospodarenje otpadom.**

8.1 Izgled građevine centra za ponovnu upotrebu

Za učinkovito upravljanje centrom za ponovnu uporabu poželjno bi bilo isti planirati u neposrednoj blizini reciklažnog dvorišta, a može biti i povezan sa reciklažnim dvorištem.

Centri ponovne uporabe moraju se razvijati na području od minimalno 1.300 m², od čega je 500 m² natkrivenog prostora gdje će se odvijati aktivnosti primitka predmeta, i gdje će se nalaziti radionice za popravak te spremišta, a poželjno je također planirati izgradnju nadstrešnice ispod koje se mogu organizirati sezonske rasprodaje i razmjene iskoristivih stvari/proizvoda.

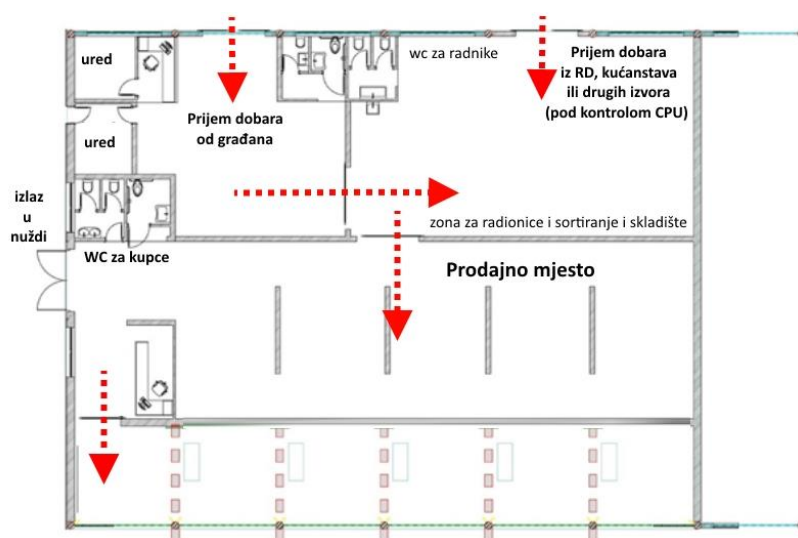
CPU dakle mora imati zatvoreni prostor, opremljen u skladu sa svim važećim standardima zaštite ljudskog zdravlja i okoliša te sigurnosti na radu i zaštite od požara. Osnovna podjela prostora unutar CPU prema namjeni je:

- a) Prijamna zona i zona prve procjene
- b) Radna zona (radionice)
- c) Zona za katalogizaciju
- d) Zona skladištenja i prodaje

Centar za ponovnu uporabu mora biti opremljen:

- a) Računalima i programskom opremom za učinkovitu katalogizaciju predmeta i upravljanje skladištem, s mogućnošću povezivanja s regionalnim mrežama za ponovnu uporabu (npr. razmjena digitalnih fotografija i podataka o predmetima koji se nalaze u skladištu – usporedivo s web oglasnikom)
- b) Oprema za vaganje
- c) Tehnička oprema za izlaganje robe (npr. police i vitrine za organiziranje dobara, itd);
- d) Oprema za rukovanje i skladištenje robe (npr. viličari, kolica, itd.);
- e) Informativni i edukativni panoi ili multimedijски displeji koji ističu značajke ponovne uporabe, vrste stvari koje se prodaju i prikupljaju, radno vrijeme, pravila ponašanja, oznake prostora otvorenom za javnost i bilo koju drugu informaciju potrebnu ili korisnu za ispravno funkcioniranje CPU.

Slika 13 Shema toka dobara unutar CPU

Poželjno je da u sklopu CPU **prijamna zona** bude otvorena i vikendom (subotom i potencijalno nedjeljom) s ciljem omogućavanja zaposlenim stanovnicima da svoje odbačene predmete donesu u CPU, umjesto da ih zbrinu drugim putem. Osim prijamne zone u kojoj se obavljaju administrativni postupci, **CPU se sastoji od radne zone, zone za katalogizaciju predmeta te zone za skladištenje i prodaju.** U obveznoj radnoj zoni prikupljeni se i prethodno upisani predmeti provjeravaju u smislu higijenske i tehničke ispravnosti te se ocjenjuje mogu li isti izravno u prodaju, je li potrebno izvršiti određene popravke prije prodaje ili se predmet klasificira kao neiskoristiv pa se odlaže u spremnike za odvojeno prikupljeni otpad. Ukoliko je predmet u potpunosti ispravan, moguće ga je direktno prenijeti u prodajni prostor, a ako su uočeni sitniji nedostaci, može ga se zadržati u radnoj zoni dok se ne privede svojoj svrsi, odnosno dok se ne omogući sigurna prodaja. U skladu s postojećim trendovima i primjerima iz Europske unije, preporuča se osigurati i polivalentna multimedijaska dvorana za potrebe organizacije skupova, konferencija, izložbi, tečajeva popravaka ili jednostavno aktivnosti edukacije građana (npr. programi u kojima se mogu obuhvatiti sve lokalne škole organiziranom posjetom CPU, gdje im se može na licu mjesta održati i određena edukacija o važnosti sustava ponovne uporabe). Kao što je već spomenuto, za optimizaciju sustava upravljanja CPU idealna lokacija je u neposrednoj blizini reciklažnog dvorišta. U reciklažnom dvorištu (u daljnjem tekstu: RD) se uspostavljaju procedure prepoznavanja i preusmjeravanja predmeta za ponovnu uporabu već na samom ulasku. Zaposlenici RD prije registracije i klasifikacije unesenih materijala kao otpada, mogu procijeniti je li neki predmet moguće još upotrijebiti i preusmjeriti ga u CPU. U tom slučaju se takvi predmeti ne registriraju kao ulaz otpada u RD, već kao predmet za ponovnu uporabu u CPU. U slučaju kad je nemoguće planirati lociranje CPU uz same strukture RD, potrebno je u koordinaciji s upravljačkim tijelom RD ugovoriti postavljanje zatvorenih spremnika (kontejnera) za kratkotrajno skladištenje predmeta za ponovnu uporabu na lokaciji RD, a prijem predmeta prolazi istu proceduru kao predaja u CPU (koju provodi autorizirana osoba od strane CPU). Potrebno je voditi računa da se na lokaciji RD postavi odgovarajući spremnik koji neće dopustiti daljnju degradaciju predmeta i dobara (prvenstveno utjecajem vlage i temperature, odnosno UV zračenja). U tim slučajevima se koristi osoba autorizirana od strane CPU (a može biti i zaposlenik RD) koja u opisu posla nadzire primitak predmeta i može provoditi administrativnu proceduru prijema proizvoda u sustav ponovne uporabe u skladu sa procedurama uspostavljenim u CPU (donatorska potvrda potpisana od strane donosioca stvari, prijamni list, itd).

8.2 Minimalni zahtjevi za primitak dobara

Prikupljanje u RD

- Primitak dobara u sustav ponovne uporabe na reciklažnom dvorištu moguć je samo u radno vrijeme i samo one dane kada je otvoren i CPU (mogućnost eventualne kontrole obrazaca i savjetovanje oko primitka predmeta).
- Ovlaštena osoba u RD u koordinaciji s ovlaštenom osobom u CPU ima pravo verificirati količine i kvalitetu dobara koja se predaju u sustav ponovne uporabe (dok još nije utvrđen status otpada), te ukoliko je potrebno može predložiti da se predana stvar ipak proglašuje otpadom, te u tom slučaju predanu stvar odvojeno skladišti na lokaciji RD i upisati u očevidnike kao otpad.
- Korišteni predmeti predani u RD moraju se dopremiti izravno u CPU, isključujući svaku mogućnost daljnje manipulacije (masa predanih predmeta u RD mora odgovarati masi predmeta zaprimljenih u CPU).

Slika 14 Upute građanima o razgraničenju mjesta primitka dobara i otpada u reciklažnom dvorištu¹⁵

Prijevoz do CPU

- Prijevoz predmeta za ponovnu uporabu iz RD i kućanstava do CPU mora biti organiziran na način da se predmeti mogu fizički osigurati, kako ne bi došlo do oštećenja ili onečišćenja koja mogu kompromitirati daljnju upotrebu predmeta ili sigurnost radnika.
- Ulaz u prostore CPU za veća vozila dopušten je samo za dostavu većih pošiljki, dok se predaja manjih stvari obavlja s prikladno označenog i rezerviranog parkirnog mjesta, uz asistenciju osoblja CPU.

Primarna kontrola

- Odgovorna osoba u CPU ima pravo i obvezu procijeniti opće stanje predmeta za ponovnu uporabu te na taj način vrši procjenu kvalitete, ispravnosti i funkcionalnosti predanih predmeta, koji se mogu ponovno upotrebljavati u istu svrhu i namjenu za koju su proizvedeni.
- Voditelj CPU ima pravo ne primiti određene vrste dobara, iako su predviđene ovim smjernicama, ukoliko bi se njihovim preuzimanjem ugrozila sigurnost radnika u CPU.
- Voditelj CPU ima pravo, u slučajevima predugog skladištenja određenih dobara (najviše do 1 godinu) i ako ona ometaju djelovanje CPU, ista preusmjeriti u ovlaštena postrojenja za oporabu pojedinih vrsta materijala.
- Voditelj CPU ima pravo prekinuti ili ograničiti priljev dobara u slučajevima kad se utvrdi kršenje pravila od strane korisnika usluge ili RD.

Evidencije

- Korisnici usluge, koji predaju materijale u centar za ponovnu uporabu putem RD ili izravno, potpisuju obrazac o donaciji predmeta.

¹⁵ Izvor slike: Piccini, C., (ibid)

- Predaja predmeta u CPU je besplatna za građane (može se pojedinačno ograničiti broj predanih predmeta ili dolazaka u CPU).

CPU može u RD organizirati primitak ponovno upotrebljivih predmeta izravno od građana. U tom slučaju u RD se prikupljaju predmeti za koje se može na prvi pogled utvrditi mogućnost ponovne uporabe. Zaposlenik RD-a koji obavlja primitak proizvoda mora biti ovlašten od strane CPU, a prema opisu posla, on može nadzirati primitak robe i provoditi administrativnu proceduru primitka predmeta u sustav ponovne uporabe, u skladu s procedurama uspostavljenim u CPU.

Svi prepoznati dionici sustava ponovne uporabe imaju mogućnost u sklopu CPU:

- Predati predmete koji im više nisu potrebni, a mogu se ponovno koristiti
- Kupovati rabljene predmete
- Pohađati tečajeve (tečajevi popravaka stvari, redizajna, šivanja i sl.)
- Pohađati konferencije ili druge edukativne programe
- Pohađati kulturne priredbe koje se održavaju u CPU
- Kupovati predmete na sezonskim rasprodajama

Prodaja se, osim u samim CPU, može organizirati:

- a) putem mjesečnih ili sezonskih rasprodaja u dvorištu CPU,
- b) putem mreže trgovina rabljenom robom (second hand dućani, unutar vlastite mreže ili drugi subjekti),
- c) na sajmovima,
- d) putem oglasnika na internetu ili u tiskanim i drugim medijima (npr. TV-prodaja putem lokalne TV postaje)

Dokumentiranje, izvještavanje i obrasci u sustavu

S ciljem praćenja tokova i sistematizacije predmeta za ponovnu uporabu, moraju se usvojiti kvalitetni upravljački i operativni postupci u skladu s trenutnim zakonima i propisima. Ukratko, potrebno je omogućiti da se za svaki proizvod ili grupu proizvoda može utvrditi podrijetlo i odredište.

Dokumentacija potrebna za pravilno vođenje CPU prikazana je kroz postupak primitka dobara.

1. **Katalogizacija** se obavlja pomoću Imenika za katalogizaciju, čiji prijedlog se nalazi u Prilogu 1. ovih Smjernica,
2. Pošto korisnik donese predmet u CPU, on prolazi **preventivnu provjeru**. Preventivna provjera označava postupke provjere ispravnosti i funkcionalnosti predmeta s ciljem procjene mogućnosti za daljnju uporabu, odnosno ponovnu uporabu.
3. **Registracija predmeta** – obavlja se pomoću Obrasca 1. –Potvrda o donaciji, čiji prijedlog se nalazi u Prilogu 2. ovih Smjernica.
4. **Katalog dobara** – predstavlja bazu podataka o uskladištenim predmetima spremnim za prodaju, a evidentira se putem Obrasca 2. koji se nalazi u Prilogu 3. ovih Smjernica. Obrazac sadrži osnovne informacije o predmetima, uključujući količinu odnosno masu predmeta koja će se kasnije evidentirati kao ponovno uporabljena.
5. **Prodaja ili donacija dobara** – obavlja se pomoću Obrasca 3. koji se nalazi u Prilogu 4. ovih Smjernica, kojemu je cilj evidentirati podatke o kupcu i robi koja se otpisuje sa skladišta CPU, pri čemu se stvara baza za evidentiranje količina izbjegnuto otpada.
6. **Izvještavanje** – Prema Planu sprječavanja nastanka otpada koji je sastavni dio Plana osposodarenja otpadom RH, svaka JLS dužna je dostaviti godišnje izvješće o gospodarenju

otpadom koje između ostalog sadrži i podatke o sprječavanju nastanka otpada i ponovnoj uporabi.

Komunikacijski alati

Radi podizanja učinkovitosti sustava ponovne uporabe, potrebno je posebnu pažnju posvetiti osvještavanju javnosti putem edukacijskih kampanja, jer je izuzetno važno građanima objasniti da ovo nisu redovite ekonomske aktivnosti, ili "još jedan dućan", a pritom je potrebno osobito isticati sve pozitivne strane CPU: ekološke, socijalne i ekonomske. Kampanje je potrebno od početka ustrojiti tako da se obraćaju ciljanim skupinama tako da se građani, već od faze projektiranja koncepta.

Građane se o projektima ponovne uporabe može informirati kroz pasivni, aktivni i interaktivni pristup, a pregled mogućih aktivnosti nalazi se u sljedećoj tablici:

Pasivni pristup	Aktivni pristup	Interaktivni pristup
Reklamiranje na kamionima	Upute dostavljene na kućnu adresu	Edukacija i ispitivanje javnog mnijenja "od vrata do vrata"
Reklamiranje na sajmovima i javnim događanjima	Promotivni spotovi, oglasi na radiju i televiziji	Prezentacije u školama, na konferencijama
Letci za građane koji se dijele na javnim površinama	Sezonske promocije za poticanje sudjelovanja	Javna događanja, tribine i sastanci
Naljepnice na kontejnerima	Novine, odnosno bilteni za lokalne zajednice	„Podsjetnici“ i odgovaranje na postavljena pitanja
Novinski članci o otpadu	Oglasne ploče	Telefonska linija / osoba za kontakt
	Kontakt emisije na radiju, televiziji	Organizirani posjeti centrima

Kako bi se građane kvalitetno pripremio na novi sustav prikupljanja, čiji uspjeh ovisi i o njihovom sudjelovanju, te kako bi se osiguralo redovito primanje povratnih informacija o djelovanju sustava, preporuča se koristiti aktivni i interaktivni pristup za motivaciju građana. Treba naglasiti važnost kvalitetnog planiranja, odnosno izrade provedbenog projekta informacijskih i komunikacijskih aktivnosti, kako bi se spriječile anomalije prilikom uvođenja i djelovanja sustava.

8.3 Sustavi upravljanja CPU i edukacija zaposlenika

Unutar strukture CPU potrebno je predvidjeti sustav upravljanja s ciljem optimizacije ponovne uporabe već korištenih proizvoda, čime će se osigurati povratak na tržište te korištenje na legalan i dokumentiran način.

Obuka zaposlenika na prijemu, dokumentiranje i obrasci u sustavu

Centar za ponovnu uporabu mora imenovati osobu čiji će zadatak biti sistematiziranje predmeta prilikom primitka. Ta osoba, koristeći unaprijed utvrđene procedure, mora u svakom trenutku biti u stanju prepoznati svaki predmet koji je ušao u CPU te znati nalazi li se on još uvijek u radnoj zoni, skladištu ili prodaji, je li odložen i li je već prodan. Dopusšteno je i poželjno grupirati predmete prema njihovih karakteristikama, kako se opseg posla ne bi bespotrebno povećavao: npr. svaki pojedini predmet može imati svoju vlastitu ulaznu oznaku, dok se odjeća primjerice može voditi u skupnom

obliku, u kilogramima ili broju jedinica. Zaposlenici i volonteri centra za ponovnu upotrebu moraju biti osposobljeni za korištenje sustava praćenja tokova predmeta i kvalitete rada.

9 Uspostava sustava ponovne uporabe otpada u Republici Hrvatskoj – faza prikupljanja i pripreme za ponovnu uporabu

U ovome se poglavlju definira cjelokupni sustav ponovne uporabe u Republici Hrvatskoj te se opisuju modeli prikupljanja predmeta za ponovnu uporabu i tokovi dobara i potencijalnog otpada, koji ulaze u sustav ponovne uporabe.

Obzirom na specifičnosti gospodarenja otpadom, dvije su osnovne kategorije dobara koja se mogu ponovno upotrebljavati:

- a) dobra koja se nalaze u sustavu proširene odgovornosti proizvođača
- b) dobra koja nisu obuhvaćena sustavom proširene odgovornosti proizvođača.

U najkraćoj mogućoj definiciji, sustavom proširene odgovornosti proizvođača smatra se obaveza proizvođača da snosi troškove gospodarenja tom vrstom otpada.

9.1 Osnovna načela upravljanja centrima za ponovnu uporabu

Osnovna načela upravljanja CPU mogu postati i kriteriji za akreditaciju centara za ponovnu uporabu te će se zato detaljnije razraditi u ovoj studiji.

- a) Sigurnosni uvjeti za radnike, radnu sredinu i okoliš
- b) Vođenje evidencije svih tokova materijala koji ulaze u CPU i koji iz CPU izlaze; prateći listovi za materijale koji nisu prikladni za ponovnu uporabu i šalju se na postupke materijalne ili druge uporabe (puna dokumentacija na bazi mase materijala).
- c) Za svaku vrstu proizvoda za ponovnu uporabu u CPU mora postojati kvalificirana osoba i/ili program stručnog usavršavanja. Npr. CPU može imati kvalificiranog elektrotehničara za električne i elektroničke uređaje i stolara za namještaj. Alternativno rješenje može biti program stručnog usavršavanja pod nadzorom kvalificirane osobe koja obučava stalno i povremeno osoblje CPU (npr. osobe na programima radne i socijalne integracije pod posebnim ugovorima o zapošljavanju).
- d) Uvedeni standardi za rukovanje korištenim proizvodima (prikupljanje, rastavljanje, čišćenje, testiranje...)
- e) Predanost u pripremi sigurnih ponovno upotrebljivih dobara i ponovno upotrebljivih dijelova drugih proizvoda (bez obzira na način distribucije: prodaja ili donacija) u skladu sa svim relevantnim nacionalnim pravilima o zaštiti potrošača (jamstvo).
- f) Usklađenost sa svim nacionalnim propisima o gospodarenju otpadom i trgovini.
- g) Proizvodima koji su prikupljeni kao otpad, te EE otpad, CPU upisan u Očevidnik ukida status otpada. Prije nego što otpad dobije status proizvoda, mora biti sortirani, vizualno provjeren, sigurnosno testiran, popravljen i očišćen. Te korake moraju provesti zaposlenici ili vanjski suradnici CPU koji za taj predmet određuju daljnje postupanje ili namjenu.
- h) Ukoliko se CPU bavi i poslovima uporabe (npr. rastavljanje predmeta radi recikliranja materijala ili drugim vrstama uporabe), mora pružiti dokaze da operacije ponovne uporabe imaju prioritet, u skladu s hijerarhijom postupanja s otpadom.
- i) Rabljeni predmeti koji se stavljaju na tržište radi ponovne uporabe moraju ispuniti sve zakonske obaveze RH koje se tiču odgovornosti, jamstava i sigurnosti kao i drugi istovrsni proizvodi koje na tržište stavljaju drugi trgovci i distributeri.

Voditelj centra za ponovnu uporabu

Upravljanje centrom za ponovnu uporabu zahtjeva određena znanja i vještine te se ta odgovornost mora dodijeliti osobi odgovarajuće razine stručnosti. Osobit naglasak treba staviti na upoznavanje sljedećih tema:

- a) Hrvatski i europski zakonodavni okvir u vezi gospodarenja otpadom
- b) Propisi o sigurnosti na radu i zaštiti od požara
- c) Logistika centra za ponovnu uporabu
- d) Postupci procjene, predaje i registracije dobara, skladištenje, katalogizacija, upravljanje i evidentiranje prodanih dobara
- e) Postupci dezinfekcije dobara
- f) Mjere upravljanja u kriznim situacijama
- g) Informiranje i komunikacija o CPU.

9.2 Dozvola za gospodarenje otpadom

Prilikom promišljanja o razvoju sustava ponovne uporabe u Republici Hrvatskoj, problematika ishođenja dozvola za gospodarenje otpadom predstavlja najveći izazov kako postojećim, tako i svim budućim provoditeljima aktivnosti pripreme za ponovnu uporabu. Kad se govori o **ponovnoj uporabi**, razmišlja se o svim postupcima koji omogućavaju ponovno korištenje predmeta ili njihovih dijelova, koji nisu otpad, u istu svrhu za koju su izvorno načinjeni. U praksi to znači da se svi predmeti odnosno dobra koja se prikupе na kontrolirani način (ispunjena administrativna primopredajna dokumentacija s ciljem utvrđivanja izvora predmeta) i dalje nalaze u statusu uporabnog predmeta te za sam postupak ponovne uporabe **nije potrebno ishoditi dozvolu za gospodarenje otpadom**.

Prema Zakonu o održivom gospodarenju otpadom, »**priprema za ponovnu uporabu**« označava postupke **oporabe** kojima se proizvodi ili dijelovi proizvoda koji su postali otpad provjerom, čišćenjem ili popravkom, pripremaju za ponovnu uporabu bez dodatne prethodne obrade.

Obzirom na definicije, potreba za ishođenjem dozvole za gospodarenje otpadom za CPU određena je načinom sakupljanja dobara za ponovnu uporabu, odnosno ovisi o tome je li moguće administrativno odrediti izvore dobara.

1. U sustavima prikupljanja gdje se ostvaruje izravan kontakt između predavatelja predmeta i osoblja CPU, odnosno gdje je moguće ispuniti primopredajni list (administrativni uvjet) **prikupljaju se dobra**. Iznimno je moguće prikupljati predmete putem specijaliziranih spremnika postavljenim u nadziranim prostorima.
2. U sustavima gdje ne postoji izravni kontakt, odnosno dobra se nenadzirano predaju/ostavljaju te ne postoji primopredajna dokumentacija, tada proizvodi formalno postaju otpad, te je za njihovu ponovnu uporabu potrebno provesti postupak oporabe pod nazivom „priprema za ponovnu uporabu“ i izvršiti postupak ukidanja statusa otpada. Iznimno, EE proizvodi moraju proći fazu pripreme za ponovnu uporabu zbog nemogućnosti definiranja točke kada neki EE proizvod mora postati otpad, te kompleksnosti same prirode proizvoda.

Za postupke pripreme za ponovnu uporabu, prema važećim zakonskim odredbama, nužno je ishoditi dozvolu za gospodarenje otpadom, kojom se određuje:

1. adresa građevine u kojoj će se obavljati postupak gospodarenja otpadom,

2. količina otpada kao najveća količina pojedine vrste otpada koja se može godišnje obraditi te vrste otpada prema ključnim brojevima iz Kataloga otpada,
3. postupak pripreme za ponovnu uporabu s pripadajućim tehnološkim procesima,
4. uvjeti obavljanja tehnoloških procesa (tehničko-tehnološki uvjeti, sigurnosno-preventivne mjere, obveze praćenja emisija, mjere upravljačkog nadzora),
5. mjere za postupanje s otpadom koji nastaje, odnosno preostaje nakon obavljanja tehnoloških procesa,
6. datum do kad mora biti obavljena revizija dozvole,
7. mjere nakon zatvaranja, odnosno prestanka obavljanja postupaka za koje je izdana dozvola.

Pravilnik o gospodarenju otpadom za centre za ponovnu uporabu predviđa ishođenje dozvole za gospodarenje otpadom za postupak **PU – priprema za ponovnu uporabu**.

Problematiku dozvola za gospodarenje otpadom, rješavati će se uvođenjem dodatnog očevidnika u sklopu članka 109. ZOGO u kojemu se navode Očevidnici za obavljanje djelatnosti gospodarenja otpadom. Uvođenje zasebnog očevidnika pod nazivom „Očevidnik centara za ponovnu uporabu“ ima za cilj pravno regulirati obavljanje djelatnosti ponovne uporabe i pripreme za ponovnu uporabu u takvim centrima.

9.3 Sustav ponovne uporabe električnih i elektroničkih uređaja

Sustav ponovne uporabe Električnih i elektroničkih uređaja, te EE otpada obavezno je vezan uz dozvolu za gospodarenje otpadom. EE proizvodi moraju proći fazu pripreme za ponovnu uporabu zbog nemogućnosti definiranja točke kada neki EE proizvod mora postati otpad, te kompleksnosti same prirode proizvoda (elementi karakterizirani kao opasni otpad u starijim uređajima).

9.3.1 EE uređaji – prikupljanje i ponovna uporaba kao dio nacionalnog sustava

Gospodarenje otpadom električnom i elektroničkom (EE) opremom definirano je Pravilnikom o gospodarenju otpadom električnom i elektroničkom opremom¹⁶. EE oprema se prema sustavu određenom Pravilnikom prikuplja putem sabirnih centara. Pravilnik također obvezuje posjednika EE otpada da isti odvaja od miješanog komunalnog otpada i ostalih vrsta otpada te ga predaje na zbrinjavanje u cijelosti i u stanju iz kojeg je vidljivo da nije prethodno rastavljan radi vađenja zasebnih materijala ili dijelova. Predaja odvojeno sakupljenog EE otpada obavlja se bez naplate za kućanstva i registrirane osobe te na način koji **omogućuje najbolje uvjete prilikom pripreme za ponovnu uporabu**, recikliranje i druge postupke uporabe te izdvajanje opasnih tvari iz EE otpada.

Sabirni centar je mjesto sakupljanja EE opreme, a predstavlja jedno u mreži mjesta sakupljanja EE otpada koji nastaje u kućanstvima i registriranim osobama, kao što su: komunalne tvrtke, prodavatelji EE opreme, serviseri, sabirna mjesta sakupljača, prihvatna mjesta obrađivača, reciklažna dvorišta i ostala mjesta za preuzimanje i skladištenje otpadne EE opreme.

U ovom modelu prikupljanja EE opreme ista se trenutno klasificira kao otpad, te se kao takva dalje administrativno prati putem pratećih listova do konačne uporabe ili zbrinjavanja. S ciljem približavanja standardima Europske unije, članak 13. Pravilnika u stavku 7. definira također i postupak prikupljanja EE opreme s ciljem što bolje pripreme za ponovnu uporabu.

¹⁶ Pravilnik o gospodarenju otpadom električnom i elektroničkom opremom (Narodne novine broj 42/2014., 48/2014., 107/2014. i 139/2014.)

„U cilju što bolje pripreme za ponovnu uporabu i prije bilo kakvog daljnjeg prijevoza, osobe koje preuzimaju i sakupljaju EE otpad obvezne su u sabirnim centrima posebno odvajati EE otpad prikladan za pripremu za ponovnu uporabu od ostalog prikupljenog EE otpada te prema potrebi i u svrhu edukacije, omogućiti pristup osoblju obrađivača osposobljenom za ponovnu uporabu.“

Pošto se EE otpad prikupi putem prodajnih mjesta i reciklažnih dvorišta (suradnju s drugim ovlaštenim sakupljačima je u ovom trenutku teško uspostavljati zbog opsega posla koji trenutno obavljaju), predaje se uz prateći list: a) centru za ponovnu uporabu (označena oprema prikladna za pripremu za ponovnu uporabu) ili b) ovlaštenim sakupljačima (oprema za koju je utvrđeno da se ne može više koristiti).

Oprema koja se doprema u CPU, a prikupljena je na jedan od dva gore opisana načina, u ovoj se fazi postupka **klasificira kao otpad**, te se kao takva mora administrativno voditi. Kako bi se mogle u skladu s propisima pratiti količine otpada te izdavati prateći listovi za prikupljeni otpad, CPU mora biti upisan u Registar gospodarenja posebnim kategorijama otpada kojeg vodi Fond, sukladno Zakonu i posebnom propisu kojim se uređuje Registar, a obvezno je i ishođenje dozvole za gospodarenje otpadom jer Pravilnik o nusproizvodima i ukidanju statusa otpada¹⁷ određuje obavezu posjedovanja dozvole za djelatnost „oporabe postupkom pripreme za ponovno korištenje“ za EE otpad.

Pošto se EE otpad označen od sakupljača kao prikladan za ponovnu uporabu, pripremi za ponovnu uporabu, prije prodaje odnosno distribucije ukida mu se status otpada u trenutku prodaje istog drugoj osobi prema Pravilniku o nusproizvodima i ukidanju statusa otpada, odnosno sukladno Posebnim kriterijima iz Dodatka V. točke 7. koji utvrđuju kriterije za ukidanje statusa otpada u slučaju korištenja tvari ili predmeta u svrhu za koju su proizvedeni.

A) KRITERIJI ZA OTPAD KOJI ULAZI U POSTUPAK OPORABE Osoba koja obavlja postupak pripreme za ponovnu uporabu otpada dužna je osigurati da:

- otpad koji ulazi u postupak oporabe udovoljava propisanoj vrsti otpada
- se otpad koji ulazi u postupak oporabe skladišti odvojeno od ostalog otpada prema sljedećoj podjeli:
 1. predmeti koje se mogu ponovno koristiti u postojećom stanju,
 2. predmeti koje je potrebno samo čišćenjem (npr. pranje ambalaže, odmaščivanje auto dijelova i sl.) dovesti u stanje da se mogu ponovno koristiti,
 3. tvari i predmeti koje je popravkom (npr. zamjena određenog dijela opreme i sl.) potrebno dovesti u stanje da se mogu ponovno koristiti,
 4. tvari i predmeti koji se neće dovesti u stanje da se mogu ponovno koristiti.

Prema kriterijima (otpad 1., 2. i 3. iz prethodne podjele), nužno je provesti kontrolu svojstava s ciljem osiguravanja da tvar ili predmet:

- a) ispunjava osnovne funkcije sukladno namjeni te vrste proizvoda,
- b) udovoljava uvjetima propisanim posebnim propisima kojima treba udovoljavati odgovarajuća vrsta proizvoda kada se stavlja na tržište
- c) je sigurna za uporabu sukladno namjeni te vrste proizvoda.

¹⁷ Pravilnik o nusproizvodima i ukidanju statusa otpada (Narodne novine broj 117/2014.)

9.3.2 EE uređaji – prikupljanje i ponovna uporaba izravno u sustavu CPU

Ako se EE uređaji prikupljaju izravno u CPU, bilo na lokaciji samog centra ili prikupljanjem izravno od korisnika, tada se, uz ispunjavanje administrativnih uvjeta, zaprimljeni uređaji ni u jednom trenutku ne klasificiraju kao otpad (dozvola je svejedno nužna za obavljanje djelatnosti). Prikupljeni predmeti se mogu skladištiti odvojeno od ostalih predmeta prema sljedećoj radno-organizacijskoj podjeli:

1. uređaji koji se mogu ponovno koristiti u postojećem stanju,
2. uređaji koje je potrebno samo čišćenjem (npr. pranje ambalaže, odmašćivanje auto dijelova i sl.) dovesti u stanje da se mogu ponovno koristiti,
3. uređaji koje je popravkom (npr. zamjena određenog dijela i sl.) potrebno dovesti u stanje da se mogu ponovno koristiti,
4. uređaji koje se neće dovesti u stanje da se mogu ponovno koristiti.

Uređaji pod točkama 1., 2. i 3. se mogu nakon kontrole svojstava uputiti u prodaju ili daljnju distribuciju ukoliko:

- a) ispunjavaju osnovne funkcije sukladno namjeni te vrste proizvoda,
- b) udovoljavaju uvjetima propisanim posebnim propisima kojima treba udovoljavati odgovarajuća vrsta proizvoda kada se stavlja na tržište
- c) su sigurni za uporabu sukladno namjeni te vrste proizvoda.

Uređaji pod točkom 4. se klasificiraju kao otpad i predaju ovlaštenim oporabiteljima uz uobičajenu administrativnu dokumentaciju.

9.3.3 EE uređaji – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz domaćinstava

CPU može pod određenim uvjetima djelovati kroz sustav gospodarenja glomaznim otpadom, u suradnji s komunalnim poduzećima ili koncesionarima. Preduvjet za ovaj način prikupljanja je određivanje jasnih kriterija usluge prikupljanja glomaznih proizvoda koji se administrativno neće voditi kao otpad, s ciljem sprječavanja oštećenja prikupljene opreme u fazi prikupljanja, te kako bi se administrativno ti uređaji od početka mogli voditi kao predmeti za ponovnu uporabu, bez potrebe za provedbom postupka ukidanja statusa otpada. Sustavi uličnog prikupljanja ili sustavi donošenja izvan mreže centra za ponovnu uporabu nisu prikladni za uključivanje CPU u sustav, **već je ovaj model isključivo moguć u sustavima gdje se predmeti preuzimaju od vrata do vrata (uz korištenje određenih vaučera i vođenje administrativnih procedura preuzimanja dobara – registriranja količina)**. Uključivanje CPU u sustave uličnog prikupljanja, odnosno sustave gdje se glomazni otpad prikuplja povremeno na određenim lokacijama nije moguće na organiziran način.

Model od vrata do vrata – u ovom sustavu korisnici uglavnom mogu, od pružatelja usluge, 2 puta godišnje naručiti odvoz glomaznog otpada uz korištenje za to predviđenih vaučera. Uključivanje CPU u ovaj model može se provesti na dva načina:

- a) Osoba koja zaprima informaciju o potrebi odvoza glomaznog otpada može zatražiti i dodatnu informaciju o stanju predmeta koje je potrebno preuzeti i prema tome odlučiti hoće li k tom korisniku poslati redovito zaposlene djelatnike komunalnog poduzeća ili djelatnike CPU. Ovaj model ne zahtjeva ni velik angažman niti administraciju od strane redovitog pružatelja usluge, dok CPU može naplatiti komunalnom poduzeću uslugu preuzimanja dobara od građana (poticajna naknada za sakupljanje na lokalnoj razini).
- b) Sav glomazni otpad prikuplja komunalna tvrtka, a eventualno iskoristiva dobra treba već na mjestu preuzimanja prepoznati i dostaviti u CPU umjesto odvoza u RD ili na zbrinjavanje. Na

ovaj način CPU ne dobiva poticajnu naknadu za sakupljanje na lokalnoj razini, već samo poticajnu naknadu na nacionalnoj razini kroz porez na odlaganje otpada.

9.3.4 EE oprema – akcije prikupljanja i ponovna uporaba

Članak 40. Zakona o održivom gospodarenju otpadom omogućava svakoj pravnoj i fizičkoj osobi (obrtniku) da, u suradnji s osobom koja posjeduje važeću dozvolu za gospodarenje otpadom koji će se prikupljati akcijom, organizira akciju prikupljanja određenog otpada u svrhu provedbe sportskog, edukativnog, ekološkog ili humanitarnog sadržaja, ako je ishodila suglasnost nadležnog upravnog odjela jedinice lokalne samouprave za poslove zaštite okoliša. Iako Zakon kao takvu ne prepoznaje akciju prikupljanja dobara za potrebe ponovne uporabe, ona se može organizirati pod istim ili čak blažim uvjetima (npr. registrirani CPU ovisno o načinu prikupljanja dobara ne mora imati dozvolu za gospodarenje otpadom). Primjer akcije je prikupljanje starih mobitela i drugih ispravnih EE uređaja u nekoj jedinici lokalne samouprave putem organiziranih sabirnih točaka (mjesni domovi i druga javna mjesta). U tom slučaju, predmeti ne ulaze u tokove otpada te nije potrebno provoditi postupak ukidanja statusa otpada, no potrebno je administrativno potkrijepiti svako preuzimanje od građana putem potvrde o donaciji ili drugom vrstom potvrde (vidi prilog: sadržaj potvrde o donaciji prilog 1.).

9.3.5 EE oprema – ulični spremnici kao zasebna frakcija ili više frakcija zajedno

U nekim gradovima i općinama u Europskoj uniji postoje ulični spremnici za odvojeno prikupljanje manjih predmeta koje je moguće ponovno upotrijebiti. Taj je model prikupljanja izrazito zahtjevan jer se u tom slučaju dobra klasificiraju kao otpad, a nepouzdan je i nepopularan jer je nemoguće kontrolirati izvor otpada, a zahtjeva i izrazito visoku svijest građana. Problem kod ovakvog načina prikupljanja predstavljaju nečistoće koje građani mogu ubaciti u same spremnike (tekućine, biorazgradivi otpad i slično), koje mogu trajno oštetiti električne i elektroničke uređaje te na taj način predstavljati i prijetnju za sigurnost radnika koji prazne spremnike.

9.4 Tekstil – prikupljanje i ponovna uporaba

9.4.1 Tekstil – prikupljanje i ponovna uporaba kao dio nacionalnog sustava

U rujnu 2015. temeljem Zakona o održivom gospodarenju otpadom donesen je Pravilnik o gospodarenju otpadnim tekstilom i otpadnom obućom¹⁸. Taj pravilnik u članku 4. jasno i nedvosmisleno određuje da se njegove odredbe ne odnose na sakupljanje rabljene odjeće i obuće putem donacija i/ili organiziranih akcija humanitarnih organizacija u humanitarne i druge svrhe, kao ni na sakupljanje rabljene odjeće i obuće organiziranog od strane drugih pravnih osoba u svrhu daljnje prodaje ili ponovne uporabe.

Pravilnik propisuje da je prodavatelj¹⁹ dužan osigurati preuzimanje otpadnog tekstila i/ili otpadne obuće u svojem prodajnom prostoru od posjednika iz kućanstva, bez **naknade i bez obveze kupnje**, i to za onu vrstu tekstila odnosno obuće koja se predaje kao otpad, a koju ima u svom asortimanu prodaje. Prodavatelj je dužan, na vidljivom mjestu u svojem prodajnom prostoru ili u neposrednoj blizini, pod nadzorom osigurati spremnike za sakupljanje otpadnog tekstila i/ili otpadne obuće.

¹⁸ Pravilnik o gospodarenju otpadnim tekstilom i otpadnom obućom (Narodne novine broj 99/2015.)

¹⁹ odnosi se na prodavatelje čije su prodajne površine tekstila i/ili obuće veće od 400 m².

Proizvođač otpadnog tekstila i otpadne obuće dužan je otpadni tekstil i otpadnu obuću predati sakupljaču odnosno oporabitelju otpadnog tekstila i otpadne obuće.

Proizvođač otpadnog tekstila i otpadne obuće koja potječe iz kućanstva, dužan je otpadni tekstil i otpadnu obuću predati davatelju usluge prikupljanja miješanog komunalnog otpada putem spremnika za odvojeno prikupljanje otpadnog tekstila i otpadne obuće postavljenog na javnoj površini ili na drugi odgovarajući način osobi koja upravlja odgovarajućim reciklažnim dvorištem ili prodavatelju sukladno članku 5. Pravilnika,

CPU koji obavlja djelatnost gospodarenja otpadnim tekstilom i otpadnom obućom, a koje uključuje sakupljanje, prijevoz, uporabu, zbrinjavanje, drugu obradu i trgovanje otpadom sukladno Zakonu, te posjednik otpadnog tekstila i otpadne obuće kojem isti nastaje u obavljanju njegove registrirane djelatnosti, dužan je voditi očevidnik o nastanku i tijeku otpada (ONTO) u skladu s propisom koji uređuje gospodarenje otpadom.

Pravilnik omogućava CPU da sklopi ugovore o preuzimanju sakupljenog tekstila sa prodavateljima, te na taj način dolazi do uredno prikupljenih i vrlo često kvalitetnih dobara koja se mogu ponovno upotrijebiti. Tekstil predan na ovakav način je često puno bolje kvalitete od tekstila koji se prikuplja putem uličnih spremnika, a spriječen je i rizik od vlage koja uzrokuje nepopravljive štete. Udruge i socijalne zadruge mogu također prodavateljima pomoći u informativnim aktivnostima te tako zajednički podići vidljivost samog sustava odvojenog prikupljanja tekstila.

9.4.2 Tekstil – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz domaćinstava

Prikupljanje tekstila izravno iz domaćinstava predstavlja kvalitetan model prikupljanja jer se može utvrditi izvor otpada, te je moguće i administrativno (uz odgovarajuću dokumentaciju) izbjeći njegov ulaz u tokove otpada, odnosno nije potrebno provoditi postupak ukidanja statusa otpada. Prikupljeni tekstil se dodatno sortira, uklanjaju se proizvodi koji ne zadovoljavaju uvjete za ponovnu uporabu te se plasiraju na tržište.

9.4.3 Tekstil – ulični spremnici i specijalni spremnici– kao zasebna frakcija ili više frakcija zajedno

Sakupljanje tekstila putem uličnih spremnika je najrašireniji oblik gospodarenja ovom vrstom otpada u Hrvatskoj. Slično kao i za EE otpad, tekstil prikupljen putem uličnih spremnika predstavlja otpad, budući da nije moguće utvrditi želju građana da se dobra doniraju za ponovnu uporabu, odnosno nije moguće utvrditi jasni izvor toka otpada. S obzirom na činjenicu da se ta vrsta otpada mora prikupljati u okviru usluge odvojenog prikupljanja komunalnog otpada temeljem Zakona o održivom gospodarenju otpadom, izdvajanje tekstilnog otpada sakupljenog putem uličnih spremnika iz kategorije otpada nije moguće bez provedbe procedure ukidanja statusa otpada. Dakle, tekstilni otpad prikupljen uz pomoć uličnih spremnika potrebno je administrativno voditi kao otpad, provesti radnje pripreme za ponovnu uporabu, te za dio otpada koji se može ponovno uporabiti provesti postupak ukidanja statusa otpada. Iznimka od ovog pravila su specijalizirani spremnici postavljeni na nadziranim površinama gdje se sprječava mogućnost nekontroliranog odlaganja drugih kategorija otpada (npr. Specijalizirani spremnici postavljeni u okviru trgovačkih centara, vrtića, škola ili drugih javnih ustanova). Tada na spremniku mora stajati i natpis kako se prikuplja isključivo tekstil koji je moguće ponovno uporabiti.

Slika 15 Specijalni spremnik za prikupljanje tekstila

9.4.4 Tekstil – akcije prikupljanja i ponovna uporaba

Akcije prikupljanja tekstila su u Hrvatskoj također raširen model prikupljanja tekstilnih predmeta. Tekstil koji se prikupi uz pomoć akcija moguće je administrativno održavati izvan tokova otpada ukoliko se na mjestu sakupljanja nalazi osoba koja može identificirati donositelja/donatora tekstilnih predmeta te ispuniti potrebnu dokumentaciju o preuzimanju dobara. Nakon prijevoza dobara u CPU, roba se dodatno sortira i uklanjaju se predmeti koji se ne mogu ponovno upotrijebiti (prema radno-organizacijskoj shemi iz poglavlja 9.3.2.).

9.4.5 Tekstil koji nije moguće ponovno uporabiti

Tekstil koji nije moguće ponovno koristiti može biti materijalno oporabljen u samom CPU, prosljeđen u tvornicu za reciklažu ili zbrinut na drugi način. Materijalna uporaba tekstila koja se događa u samom CPU provodi se izradom proizvoda nove namjene od rabljenog tekstilnog materijala. Ova vrsta uporabe na engleskom jeziku naziva se „*upcycling*“, a predstavlja preradu izvornog materijala u proizvode s dodanom vrijednošću²⁰. Primjerice, to može biti izrada novih proizvoda od otpadnog tekstila: izrada papuča, majica, torbica, krpa za čišćenje i slično. Uspostavom Očevidnika i upisom u isti, CPU može vršiti ovu, takozvanu, „ručnu uporabu“ kojom se ne mijenjaju fizikalna ni kemijska svojstva proizvoda ili dijela proizvoda.

Za CPU koji se bavi prikupljanjem tekstila poželjno bi bilo već prilikom osnivanja imati određene partnere za uporabu tekstila (npr. pogon Regeneracija Zabok), ali i ugovor za zbrinjavanje ostatka tekstila koji nije moguće reciklirati (ugovor o zbrinjavanju otpada).

9.5 Namještaj – prikupljanje i ponovna uporaba

Namještaj je prikladan proizvod za ponovnu uporabu, međutim potrebno je voditi računa da on zahtjeva veće površine za popravak i uređenje, kao i za izložbeni dio. Međutim on predstavlja velik doprinos u očuvanju okoliša, otvaranju radnih mjesta, stvaranju novih vještina i rješavanju socijalnih problema.

9.5.1 Namještaj – prikupljanje i ponovna uporaba – Reciklažno dvorište

Kako je već ranije naglašeno, način prikupljanja ove vrste dobara izrazito utječe na kvalitetu samog završnog proizvoda, pa je tako eventualno prikupljanje putem reciklažnog dvorišta preporučljivo samo uz strogi nadzor, bilo osoblja reciklažnog dvorišta, bilo osoblja CPU. Također, opet valja naglasiti da se za svaku količinu dobara koja se planira distribuirati putem centara za ponovnu uporabu treba voditi

²⁰ William McDonough and Michael Braungart: “Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things”, 2002.

dokumentacija o donaciji/primopredaji predmeta, kojom se dokazuje izvorište toka. Ukoliko se namještaj prikuplja u RD (putem odgovarajućeg spremnika koji je vodonepropusan i zaštićen od atmosferskih utjecaja), te postoji dokumentacija o primopredaji dobara, tada ta dobra ostaju proizvod i ne vode se kao otpad.

9.5.2 Namještaj – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz kućanstava i od drugih korisnika

Prikupljanje namještaja izravno iz kućanstava predstavlja optimalan način prikupljanja ove vrste dobara jer je jednostavno na licu mjesta provesti cjelokupnu administraciju primopredaje dobara. U praksi to znači da se već prilikom poziva građana utvrđuje je li određeni namještaj moguće ponovno uporabiti, odnosno već se u početku može odrediti ide li se po taj predmet vozilima CPUa ili vozilima komunalnog poduzeća, s ciljem drugih vrsta uporabe ili zbrinjavanja. Ako se dobra dovoze u CPU izravno iz kućanstva, tada namještaj ostaje u statusu dobara, odnosno ne ulazi u tokove otpada. CPU koji primjenjuje ovu metodologiju ne mora posjedovati dozvolu za gospodarenje otpadom.

9.5.3 Namještaj – akcije prikupljanja i ponovna uporaba

Što se tiče organiziranih akcija prikupljanja opisanih u drugim poglavljima ovih smjernica, njih je logistički izrazito teško organizirati zbog veličine i mase ove vrste predmeta, pa se primjena ove metodologije ne preporuča. Ukoliko se ipak ovakve akcije organiziraju na određenom području, potrebno je voditi računa o administraciji primljenih dobara, odnosno paziti na mogućnost praćenja izvorišta dobara.

9.6 Roba široke potrošnje – prikupljanje i ponovna uporaba

Roba široke potrošnje obuhvaća čitav spektar ostalih dobara koja nisu obuhvaćena ostalim kategorijama smjernica, a čine značajan dio ponude i potražnje unutar CPU. Ovu kategoriju čine predmeti poput:

- Razno posuđe
- Pribor za jelo (vilice, žlice, noževi i slično)
- Dekorativni predmeti (vaze, figurice, ukrasi, okviri i slike itd.)
- Dječja oprema (hodalice, igračke, kolica i slično)
- Knjige, časopisi, albumi i slično
- Razni nositelji podataka, zvuka i slike (CD-i, ploče, kazete i slično)
- Sportska oprema (bicikli, koturaljke, sprave za vježbanje)
- Ručni alati (ključevi, kliješta i slično)
- druge vrste proizvoda.

9.6.1 Roba široke potrošnje – prikupljanje i ponovna uporaba – reciklažno dvorište

Slično kao i kod ostalih kategorija, prikupljanje robe široke potrošnje putem reciklažnih dvorišta može biti u statusu proizvoda samo ukoliko se detaljno nadzire prikupljanje, prikuplja zasebno od otpada putem posebnih kontejnera i uz vođenje dokumentacije pomoću koje se dokazuje izvor dobara (osoba koja dobra predaje u vlasništvo CPU – bez obzira na činjenicu što se kontejner nalazi unutar RD).

Što se tiče uvjeta za odvojeno prikupljanje robe široke potrošnje, i u ovom slučaju je potrebno osigurati nepropusni spremnik kako ne bi dolazilo do utjecaja vlage i UV zračenja na prikupljena dobra. Učestalost prijevoza dobara iz RD u CPU treba biti barem jednom tjedno. Eventualno povlačenje drugih dobara iz RD, prikupljenih mimo posebne procedura (administrativnih i vizualne kontrole) predstavlja potrebu ukidanja statusa otpada za taj određeni predmet.

9.6.2 Roba široke potrošnje – prikupljanje i ponovna uporaba izravno iz domaćinstava

Prikupljanje robe široke potrošnje izravno iz kućanstava također treba omogućiti građanima. U ovom slučaju moguće je također na licu mjesta provesti cjelokupnu administrativnu primopredaju dobara. U slučaju kad se dobra dovoze u CPU izravno iz kućanstva, ona ostaju u statusu dobara odnosno ne ulaze u tokove otpada. CPU koji primjenjuje ovu metodologiju ne mora nužno posjedovati dozvolu za gospodarenje otpadom.

9.6.3 Roba široke potrošnje – ulični spremnici – kao zasebna frakcija ili više frakcija zajedno

Sakupljanje dobara široke potrošnje putem uličnih spremnika omogućeno je u nekim primjerima prakse u EU. Slično kao i za EE otpad i tekstil prikupljen putem uličnih spremnika, dobra široke potrošnje prikupljena na ovaj način predstavljaju otpad, budući da nije moguće utvrditi želju građana da se dobra doniraju za ponovnu upotrebu, nije moguće utvrditi jasni izvor toka otpada niti je moguće nadzirati i spriječiti namjerno ubacivanje većih količina otpada u spremnik. Dakle, ovu vrstu otpada prikupljenu uz pomoć uličnih spremnika potrebno je administrativno voditi kao otpad, provesti radnje pripreme za ponovnu uporabu, a za dio predmeta koji se mogu ponovno uporabiti provesti postupak ukidanja statusa otpada. Kao i za tekstil, specijalizirane spremnike je moguće postaviti na nadziranim prostorima, te tada se ova kategorija dobara može i dalje smatrati uporabljivih proizvodima.

9.6.4 Roba široke potrošnje – akcije prikupljanja i ponovna uporaba

S obzirom na karakteristike dobara široke potrošnje, akcije prikupljanja mogu u Hrvatskoj predstavljati raširen model prikupljanja tih dobara. Dobra koja se prikupe uz pomoć akcija moguće je administrativno održavati izvan tokova otpada ako se na mjestu sakupljanja nalazi osoba koja može ispuniti potrebnu dokumentaciju o preuzimanju dobara. Nakon prijevoza dobara u CPU (u statusu dobara), roba se dodatno sortira i uklanjaju se predmeti koji se ne mogu ponovno upotrijebiti.

10 Analiza potencijalnog tržišta – faza distribucije

Analiza potencijalnog tržišta za dobra prikupljena putem CPU provodi se s obzirom na primarni cilj aktivnosti ponovne uporabe. Ukoliko se promatra CPU kao alat za smanjenje količina otpada te se kao takav potiče financijskim instrumentima, tržište osim uobičajenih kupaca predstavljaju i razni korisnici od kojih nije moguće ostvarivati prihode.

10.1 Prihodovni kanali distribucije dobara

Prodaja u vlastitim trgovinama i distribucijskim mrežama – klasičan i uobičajen kanal distribucije prikupljenih dobara su trgovine rabljenim dobrima u vlasništvu CPU. Prilikom uspostave CPU, jedan dio same građevine potrebno je predvidjeti za izložbeno-prodajni salon gdje se odvija prodaja dobara prikupljenih putem sustava ponovne uporabe. Ovaj je kanal distribucije značajan i utoliko što je moguće vrlo brzo iz skladišta dopremiti novu robu ili čak putem baze podataka kupcima trenutačno ponuditi dobra koja nisu izložena, a nalaze se u skladištu. CPU može otvoriti i druge trgovine na različitim lokacijama unutar područja djelovanja, kako bi se olakšao pristup građanima koji nisu u mogućnosti doći do samog CPU.

Prodaja u trgovinama u vlasništvu trećih osoba – dio dobara (u najvećoj mjeri tekstil) može se prodavati drugih pravnim osobama za distribuciju putem trgovina rabljenom robom („*second hand shop*“) u Hrvatskoj. Trenutno dostupni podaci govore da se ove trgovine trenutno opskrbljuju robom iz uvoza (Velika Britanija, Njemačka i Italija) te da postoji interes za preuzimanje dijela tekstila prve kategorije iz CPU.

Internetska prodaja i internetska platforma – prodaja putem interneta, putem platforme za trgovinu predmeta koje je moguće ponovno uporabiti, u današnje vrijeme sve više uzima dio tržišta klasičnim trgovinama ili sajmovima rabljene robe. CPU može samostalno organizirati internetsku prodaju putem vlastitih web stranica, gdje se na tržište stavljaju vrjedniji predmeti koje je moguće ponovno uporabiti (određeni komadi namještaja, bicikli, televizori i slično). Također, za prodaju dobara moguće je organizirati i nacionalnu internetsku CPU platformu koju koriste isključivo CPU, ili je dobra moguće prodavati putem već postojećih internetskih stranica za oglašavanje poput www.njuskalo.hr ili vlastitog portala npr. „nudim-tražim“.

Izvoz – izvoz dobara kao prihodovna aktivnost uglavnom je moguća samo za tekstil. U EU postoje razvijene tvrtke koje iskazuju interes za otkup primjerice nesortiranog tekstila kojeg kasnije redistribuiraju u zemljama trećeg svijeta. Izvoz je također moguće organizirati za sortirani i odabrani tekstilni asortiman, međutim tržište se svodi na zemlje u kojima ponovna uporaba nije razvijena i zemlje slabijeg općeg gospodarskog stanja. Izvoz ostalih dobara koje je moguće ponovno uporabiti je prilično limitiran, no nije isključen (primjerice interes za starijim kućanskim predmetima/namještajem – antikvitetima zasigurno postoji i na razini EU).

10.2 Neprihodovni kanali distribucije dobara

Neprihodovni kanali distribucije ostvaruju prvenstveno socijalne i ekološke ciljeve projekata ponovne uporabe, jer se na ovaj način dobra većinom ne prodaju već doniraju ustanovama ili pojedincima s ciljem povećanja kvalitete života najugroženijih. Kod ovih kanala distribucije važna je uska suradnja sa centrima za socijalnu skrb (dalje CZSS) kako ne bi dolazilo do zlouporabe sustava i preprodaje doniranih dobara.

Donacije siromašnim građanima – kod ovog kanala distribucije važna je naročito suradnja sa CZSS koji u dogovorenim rokovima šalju CPU popis potrebnih dobara i korisnika kojima su ta dobra potrebna. Količine koje se doniraju tim korisnicima evidentiraju se kao izlaz dobara za ponovnu uporabu, a iz računovodstvenih evidencija se rasknjižuju kao donacija. Ovaj model može se uspostaviti i putem vaučera koje CZSS periodički šalje svojim korisnicima, a u nekim zemljama dio procijenjene vrijednosti predane robe CZSS nadoknađuje CPU. U ovaj model mogu se uključiti i JLS koje brigu za svoje najpotrebitije građane mogu iskazati putem financijske potpore radu CPU, koja se kasnije koristi kako bi se roba u vrijednosti donacije donirala u lokalnoj zajednici.

Donacije ustanovama – ovaj je distributivni kanal periodičkog karaktera, a može se odnositi primjerice na donaciju proizvoda domovima za nezbrinutu djecu, dječjim odjelima u bolnicama, staračkim domovima, školama i slično.

Donacije u izvanrednim slučajevima – ovaj kanal se odnosi na slučajeve elementarnih nepogoda (poplave, potresi, požari i sl), izvanrednih situacija (migranti i sl.) a može se provoditi putem Hrvatskog crvenog križa ili preko drugih institucija kao što je Državni ured za zaštitu i spašavanje, Krizni stožer i sl.

10.3 Ostale prihodovne aktivnosti i prihodi od uporabe materijala.

Ostale prihodovne aktivnosti uglavnom se mogu podijeliti na **prihode od iznajmljivanja** polivalentne dvorane (ako ju centar posjeduje) i **prihode od prodaje otpadnog materijala** nastalog rastavljanjem prikupljenih dobara koja nije moguće ponovno upotrijebiti. Prihodovni materijali u samom sustavu CPU su tekstil (cijena 300–500 kn/toni), papir (250–750 kn/toni), željezo (0,3 kn/kg – 1 kn/kg), plastika u CPU uglavnom nije dovoljno kvalitetna za prodaju pa ima neutralan karakter. Određene kategorije

otpada imaju negativnu vrijednost te je propisno zbrinjavanje potrebno platiti. S obzirom na karakter CPU, valja uzeti u obzir trošak uporabe ili odlaganja neuporabivih proizvoda i ostatnog otpada prilikom kreiranja sustava poticanja ovih aktivnosti.

11 Aktivnosti koje je potrebno provesti za uspostavu sustava

Razvoj sustava ponovne uporabe po fazama se može podijeliti na:

- 1) Faza planiranja i izgradnje/uređenja prostora CPU
- 2) Faza uspostave sustava prikupljanja i distribucije dobara
- 3) Faza prikupljanja otpada s visokom razinom čistoće i distribucije dobara (očevidnik)
- 4) Faza prikupljanja otpada s niskom razinom čistoće, ukidanje statusa otpada i distribucije dobara (dozvola za gospodarenje otpadom)

Preporuča se u početnoj fazi planirati projekte ponovne uporabe bez ulaženja u segment gospodarenja otpadom, odnosno ograničiti se na prikupljanje dobara isključivo od strane građana uz ispunjavanje svih administrativnih uvjeta za prijem dobara. Naknadno, nakon što se projekti uhodaju, odnosno stekne upravljački, ljudski i stručni kapacitet, moguće je širiti djelatnost na sakupljanje otpada i pripremu za ponovnu uporabu.

Donacija/ prodaja

Izravno u CPU

Izravno od kućanstava

Posebno mjesto u reciklažnom dvorištu (uz nadzor)

Pravne osobe (organizirani sustav)

11.1 Aktivnosti u fazi planiranja i izgradnje/uređenja CPU

Kako bi se pokrenuli prvi koraci u projektima ponovne uporabe, potrebno je u početnim fazama osigurati dostatan prostor i pripremiti modele prikupljanja, katalogizacije i administracije prikupljenih dobara. Građevina CPU mora biti dovoljno velika da se uredi minimalno 3 zone odgovarajuće površine (prijamna zona, radionice i izložbeno-prodajni prostor). U prvoj fazi razvoja sustava moguće je aktivnosti provoditi u iznajmljenom prostoru koji se nužno ne nalazi u gospodarskoj zoni, a nije potrebno ishoditi ni dozvole za gospodarenje otpadom, već je po stjecanju zakonskih pretpostavki dovoljno upisati CPU u Očevidnik centara za ponovnu uporabu te na taj način dobiti status ovlaštenog CPU.

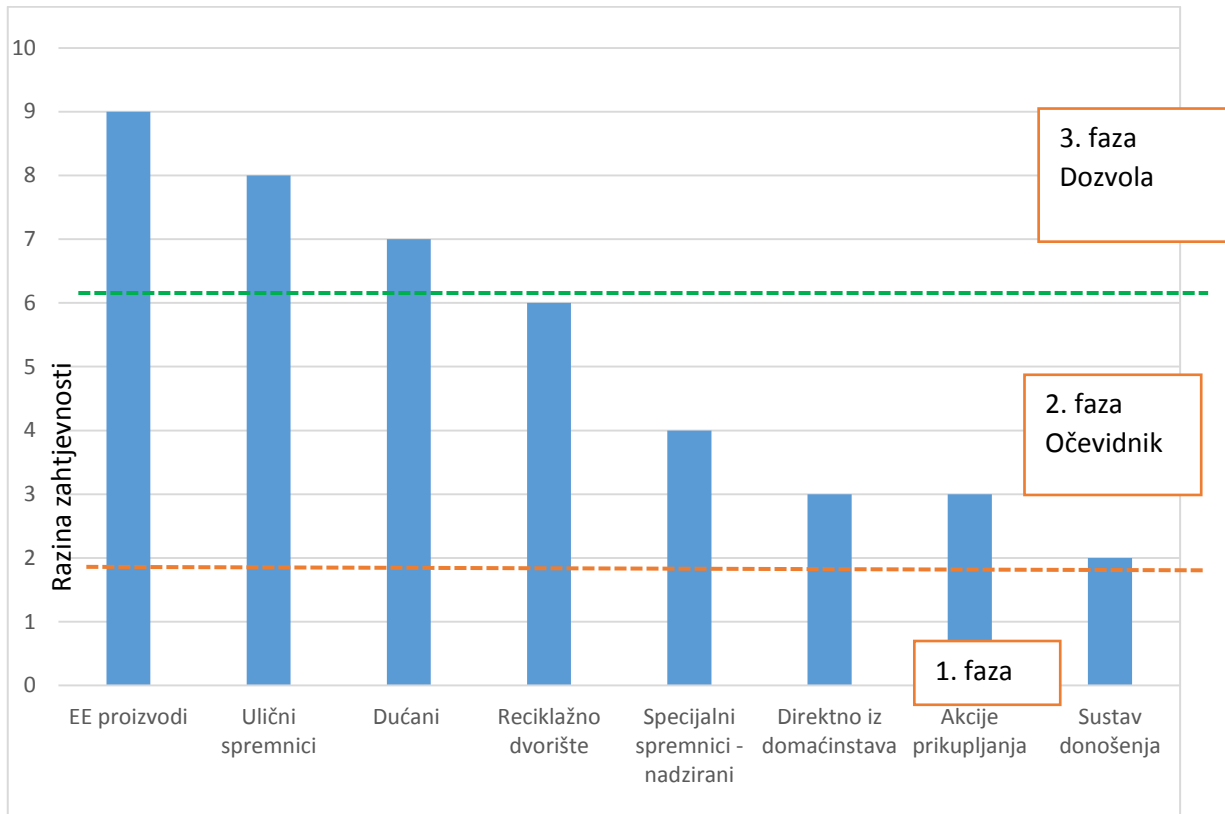
Ukoliko CPU nije osnovan od strane komunalnih poduzeća ili javne administracije, tada je već u fazi planiranja potrebno nadležna tijela javne uprave i komunalna poduzeća obavijestiti o namjerama te započeti dijalog o mogućnostima međusobne suradnje. Kako je već ranije opisano, ta je suradnja izrazito bitna zbog uspostave više različitih modela prikupljanja, ali i zbog financijske održivosti projekta. Lokalna zajednica mora prepoznati i promovirati socijalne, ekološke i ekonomske potencijale centara za ponovnu uporabu te na taj način doprinijeti razvoju ove grane zelene ekonomije.

U fazi planiranja posebnu pozornost potrebno je posvetiti kreiranju sigurnog okruženja za rad koje se temelji na primjeni propisa zaštite na radu i zaštite od požara, uključujući i osiguravanje potrebne edukacije o tim temama budućih zaposlenika CPU.

11.2 Aktivnosti u fazama uspostave sustava prikupljanja i distribucije

Prilikom planiranja sustava ponovne uporabe potrebno je sagledati mogućnosti prikupljanja dobara ili otpada koje su na raspolaganju. Svaki CPU bi trebao procijeniti zasebno razinu zahtjevnosti upravljanja na određenom teritoriju, poput one iz grafikona, koji prikazuje moguće faze razvoja sustava na lokalnoj razini.

Grafikon 1 Razina zahtjevnosti upravljanja EE otpadom

Graf prikazuje razinu zahtjevnosti prikupljanja EE otpada na lokalnoj razini, gdje je 1 najmanje zahtjevna operacija, a 10 vrlo zahtjevna operacija. Definiranje zahtjevnosti pojedine operacije razlikuje se od područja do područja u nizu faktora, poput želje za suradnjom od strane javne administracije i komunalnog poduzeća, dostupnosti RD, mogućnost dobivanja suglasnosti za postavljanje uličnih spremnika i slično. U primjeru iz grafikona vidi se da su sustav donošenja, akcije prikupljanja i prikupljanje izravno iz domaćinstava najmanje zahtjevni modeli prikupljanja EE otpada. Ova je procjena opravdana činjenicom da za te operacije nije potrebno ishoditi dozvolu za gospodarenje otpadom niti nužno biti upisan u Očevidnik CPU, budući da dobra ne ulaze u tokove otpada, a sakupljanje iz domaćinstava i akcije su za jednu jedinicu zahtjevnije zbog potrebe za suradnjom s javnom administracijom i komunalnim poduzećima. Prikupljanje putem RD zahtjeva značajne administrativne napore i blisku suradnju s upraviteljima RD, dok je sakupljanje iz trgovina logistički moguće, ali je potrebno osigurati mogućnost izdavanja pratećih listova. U slučaju uličnih spremnika, koji se mogu uvesti u 3. fazu uspostave sustava ponovne uporabe, vrijedi napomena da je kvaliteta prikupljenih materijala veoma upitna ako ne postoji mogućnost nadzora, pa je odnos logističkih pretpostavki i isplativosti ovih modela prikupljanja izrazito nizak, odnosno predstavlja značajnu razinu zahtjevnosti. Preporuka izrađivača ovih smjernica je da se u 3. fazu razvoja sustava prikupljanja EE uređaja i otpada ne ulazi bez prethodno implementirane prve dvije faze i zasebne procjene isplativosti ovog sustava. Sljedeća tablica predstavlja pregled koraka za uspostavu sustava prikupljanja:

12 Rizici uspostave i provedbe projekata ponovne uporabe otpada

Održivost projekata – u trenutnom okruženju, bez implementacije financijskih instrumenata za poticanje projekata ponovne uporabe, ovaj sustav jednostavno nije financijski održiv. Izrazito radno intenzivan karakter ovih projekata je u isto vrijeme prednost i mana sustava. Rješenje ovog problema je, s obzirom na trendove u procesima donošenja legislative na europskom nivou, posve opravdano i legitimno uvođenje poticajnih financijskih mjera za implementaciju i provedbu aktivnosti ponovne uporabe.

Nemogućnost suradnje s lokalnim vlastima – jedan je od najvećih problema funkcioniranja CPU. CPU ima izravne koristi od dobre suradnje s lokalnom zajednicom, odnosno lokalnom upravom i komunalnim poduzećem. Bez potpore javne uprave projekti CPU u pravilu imaju smanjene mogućnosti za preuzimanje određenih tokova otpada ili dobara, smanjene mogućnosti uspostave sustava prikupljanja, dogovora oko primjerene lokacije centra (izmjene prostornih planova ili pronalaska dostupnog zemljišta) te smanjene mogućnosti korištenja financijskih instrumenata za poticanje ponovne uporabe. Za rješavanje ovih problema preporuča se lokalnu upravu uključivati u projekte ponovne uporabe već u samom početku planiranja aktivnosti, stavljajući naglasak na socijalni karakter ovih djelatnosti i mogućnosti otvaranja novih radnih mjesta.

Postupci ishodaženja dozvola – trenutno jedan od najvećih rizika, odnosno problema prilikom pokretanja projekata CPU, jest ishodaženje dozvole za gospodarenje otpadom koja je izravno vezana za postojanje građevine za gospodarenje otpadom. Ovaj problem u početku implementacije sustava na nacionalnoj razini bit će umanjeno upravo ovim smjernicama, u kojima su naznačene faze sustava za koje ta dozvola nije potrebna. Na ovaj način CPU može započeti stjecati vrijedno iskustvo u poslovanju, ali i jačati kapacitete za prelazak na drugu fazu kad će dozvola za gospodarenje otpadom biti potrebna.

CPU kao građevina za gospodarenje otpadom – ovaj je problem također evidentiran kao značajan iz razloga što centri za ponovnu uporabu, za razliku od nekih drugih građevina za gospodarenje otpadom, u pravilu nisu visoko profitabilna poduzeća koja imaju na raspolaganju značajna investicijska sredstva za izgradnju novih građevina. Prilikom uspostave centara, osnivači uglavnom ovise o najmu prostora za svoje aktivnosti, a dostupnih građevina u zonama predviđenim za gospodarenje otpadom u većini gradova RH nema. Kako smo već naglasili, prva faza implementacije ne bi zahtijevala dozvolu za gospodarenje otpadom, pa je aktivnosti CPU moguće provoditi na bilo kojoj lokaciji prikladnoj za uspostavu CPU (s naglaskom na važnost veličine prostora). Kako je razvoj sustava CPU na samom začetku, valja početi pripremati projekte izgradnje CPU u velikim regionalnim središtima kako bi se u skorije vrijeme mogli financirati iz sredstava EU, a da bi već sada mogli biti planirani s ciljem ishodaženja svih potrebnih dozvola koje omogućavaju i ishodaženje dozvole za gospodarenje otpadom.

Dvostruko prijavljivanje - problem koji se može pojaviti prilikom upravljanja CPU na nacionalnoj razini, osobito kada se koriste sustavi financijskih potpora. Dvostruko prijavljivanje se najčešće događa kad se određena dobra već uvedu u tokove otpada, primjerice u RD, a naknadno se preuzmu iz RD, pa se isti predmet ponovno evidentira u CPU. Osim ovakvih i sličnih nenamjernih situacija, valja osigurati dosljedno i vjerodostojno praćenje tokova otpada putem zadanih obrazaca, kako bi se izbjegla situacija da se određeni predmeti vraćaju višekratno u CPU s ciljem stjecanja naknada putem financijskih instrumenata.

Jedan od ciljeva inzistiranja na dosljednom administrativnom praćenju dobara u CPU jest sprječavanje namjernog izlaza dobara iz CPU te njihovo ponovno evidentiranje na nekom drugom mjestu.

13 Održivost projekata

Kao što je to prikazano u problemskim analizama, uspješne strategije ponovne uporabe ne postoje bez čvrstih ekonomskih poticaja, jer su za većinu prikupljenih materija troškovi prikupljanja viši od troškova njihove ponovne prodaje.

Politike koje se oslanjaju na poreze ili troškove naknada za odlaganje otpada (posebna se naknada plaća za odlaganje nerazvrstanoga komunalnog krutog otpada), nisu *same po sebi* učinkovite u smanjivanju količina proizvedenog otpada. Sljedeća je tablica izrađena kao dio stručnog rada pod nazivom „Ekonomski aspekti gospodarenja otpadom nakon implementacije centara za gospodarenje otpadom“²¹.

Sadašnjost	Budućnost
Odlaganje je na odlagalištu najjeftinije rješenje za gospodarenje otpadom	Odlaganje je na odlagalištu zabranjeno bez prethodne obrade s visokim tekućim troškovima
Odvojeno prikupljanje otpada nije ekonomski isplativo	Odvojeno je prikupljanje otpada propisano zakonima i ciljevima
Komunalna se poduzeća rijetko odlučuju na poboljšanje svih sustava gospodarenja	Komunalna poduzeća trebaju poboljšati svoje sustave gospodarenja i prepoznati gospodarske koristi takvih sustava.

Studija koju je izradio Europski institut za okolišnu politiku (IEEP) i koju je naručila Europska komisija potvrdila je da u nekim zemljama postoji izravna povezanost između naknada i poreza za odlaganje otpada te održivosti njihova sustava gospodarenja otpadom. Cilj je studije bila analiza ekonomskih instrumenata u gospodarenju otpadom, prepoznavanje zapreka za upotrebu tih instrumenata i strategija koje su postigle najbolje rezultate u Europi. IEEP je utvrdio kako je trenutačno 19 članica Europske unije uvelo porez na odlaganje otpada (koji varira od 3 eura po toni u Bugarskoj do 108 eura po toni u Nizozemskoj) i da zemlje s višim porezom imaju bolje rezultate sprječavanja nastanka i recikliranja otpada (osim u Danskoj, Francuskoj, Irskoj i Poljskoj gdje porez nije polučio očekivane rezultate)²².

Sredstva ušteđena svakom aktivnošću kojom se izbjegava odlaganje otpada na odlagalište, ili obradom otpada, čime se štede javna sredstva za druge opcije gospodarenja otpadom, nazivaju se *ekološki bonus*.

Vrste prihoda:

- Redovni prihodi od prodaje dobara

²¹ Galović, M. (2008.): „Ekonomski aspekti gospodarenja otpadom nakon implementacije centara za gospodarenje otpadom“, Međunarodni simpozij „Gospodarenje otpadom“, Zagreb, Hrvatska

²² Institute for European Environmental Policy (2011). The Use of Economic Instruments and Waste Management Performances, Background report for stakeholder meeting <http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/strategy/Background%20Report%20Waste%20EIs%20251011%20-%20final.pdf>

- Ekološki bonus – poticajni prihodi na nacionalnoj razini (iz sustava proširene odgovornosti)
- Ekološki bonus – poticajni prihodi na nacionalnoj razini – porez na odlaganje otpada
- Poticajni prihodi na lokalnoj razini iz sustava gospodarenja glomaznim otpadom
- Subvencije za zapošljavanje osoba s invaliditetom i teže zapošljivih skupina.

13.1 Redovni prihodi od prodaje dobara

Redovni prihodi od prodaje dobara opisani su u prethodnim poglavljima, odnosno ponajviše u poglavlju o analizama tržišta. Kako je naglašeno, sami prihodi od prodaje dobara i materijala često nisu dostatni za održivo poslovanje, pa su u ovom poglavlju detaljnije opisani modeli putem kojih se ponovna uporaba može financijski potaknuti (financijski instrumenti).

13.2 Poticajni prihodi na nacionalnoj razini (iz sustava proširene odgovornosti)

Ovaj se prihod odnosi samo na EE otpad za koji se primjenjuje sustav proširene odgovornosti proizvođača. Prema Pravilniku o **gospodarenju otpadnom električnom i elektroničkom opremom** Troškovi sustava gospodarenja EE otpadom kojim upravlja Fond, a koji će nastati i koji su već nastali kod krajnjih korisnika u kućanstvu, pokrivaju se iz naknade za gospodarenje otpadom. Naknada za gospodarenje otpadom definirana člankom 3. Pravilnika novčani je iznos koji plaćaju proizvođači EE opreme u svrhu pokrivanja troškova odvojenog sakupljanja i obrade EE otpada u sustavu kojim upravlja Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost Republike Hrvatske.

13.3 Poticajni prihodi na nacionalnoj razini – nacionalni porezi za odlaganje otpada

Shema ekoloških bonusa je nacionalna inicijativa za poticanje ponovne uporabe te se preporučuje njezino uvođenje u Hrvatskoj. U odsutnosti izravnih prihoda za prikupljanje (s manjim iznimkama) ne postoji izravna financijska inicijativa kojom bi se, zahvaljujući recikliranju ili ponovnoj uporabi izbjegli troškovi prikupljanja ili odlaganja otpada. Cilj je sheme da se osobama koje se bave ponovnom uporabom na raspolaganje stave sredstva uštedjena od prikupljanja i odlaganja otpada. Slična shema je, u nedostatku drugih poticajnih instrumenata za poticanje recikliranja, uvedena u Velikoj Britaniji odlomkom 53. Zakona o zaštiti okoliša iz 1990. godine, a danas djeluje u kombinaciji s brojnim drugim ekonomskim i regulatornim mjerama namijenjenim poticanju održivijega gospodarenja otpadom²³.

U Republici Hrvatskoj temelj za uspostavu poticajnih bonusa predstavlja članak 27. Zakona o održivom gospodarenju otpadom koji opisuje poticajnu naknadu za odlaganje komunalnog otpada.

13.4 Poticajni prihodi na lokalnoj razini (iz sustava gospodarenja glomaznim otpadom)

U Velikoj Britaniji postoji veći broj primjera gdje lokalne vlasti uz suglasnost komunalnih poduzeća sklapaju ugovore sa CPU kojima je cilj da se u sklopu redovite usluge gospodarenja glomaznim otpadom dio poslova preraspodijeli na CPU. Implementacija ovog modela može značajno smanjiti troškove rada komunalnih poduzeća, no važna je izuzetno dobra koordinacija između otpavnika (osobe koja zaprima pozive) u komunalnom poduzeću i CPU, kako bi se korisniku s ponovno uporabljivim materijalima uputila ekipa zaposlenika CPU, odnosno kad se očito radi o otpadu, da taj otpad i dalje preuzima komunalno poduzeće.

Izračun iznosa ugovora može se zasnivati na temelju odrađenih odvoza ili na temelju unaprijed definiranih iznosa koji čine stavku računa za odvoz otpada.

²³ Department for Environment, Food and Rural Affairs (2006.), "Guidance on the Recycling Credit Scheme", London, Velika Britanija

Alternativna mogućnost za vrednovanje ove vrste poticajnih prihoda je obračun prema količini izbjegnutoh otpada (slično kao i bonusi sa nacionalne razine).

13.5 Subvencije za zapošljavanje teže zapošljivih skupina

Socijalni karakter sektora ponovne uporabe se ponajviše ističe u problematici zapošljavanja osoba iz teže zapošljivih skupina, poput dugotrajno nezaposlenih, mlađih osoba bez iskustva, starijih osoba, osoba niže obrazovne razine, nekvalificiranih radnika, osoba slabijeg socioekonomskog statusa i osoba s umanjenom radnom sposobnošću (osobe s posebnim potrebama i slično). Za sve ove skupine postoje određeni programi poticanja zapošljavanja koji mogu olakšati poslovanje CPU, a posebni se naglasak stavlja na osobe s invaliditetom za koje poslodavac ima pravo na:²⁴

1. subvenciju plaće osobe s invaliditetom,
2. sufinanciranje troškova obrazovanja osobe s invaliditetom,
3. sufinanciranje troškova prilagodbe mjesta rada osobe s invaliditetom,
4. sufinanciranje troškova prilagodbe uvjeta rada za osobu s invaliditetom,
5. sufinanciranje kamata na kreditna sredstva namijenjena nabavi strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom,
6. sufinanciranje troškova stručne podrške,
7. posebna sredstva za inovativne programe zapošljavanja osoba s invaliditetom.

13.6 Europski socijalni fond

Europski socijalni fond predstavlja glavni financijski instrument EU za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja. Jedna od važnih mjera je financiranje jačanja administrativne sposobnosti u državnoj upravi i javnom sektoru u području gospodarstva, zapošljavanja, socijalne politike, okoliša i pravosuđa. Fond osigurava podršku europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti.

Za projekte ponovne uporabe, ciljani prioriteti iz Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ jesu:

8i – Pristup zapošljavanju za osobe koje traže posao i neaktivne osobe, uključujući one koje su dugotrajno nezaposlene i one koje su daleko od tržišta rada, kao i provedbom lokalnih inicijativa za zapošljavanje i potpore za mobilnost radne snage

9v – Promicanje društvenog poduzetništva i strukovne integracije u društvenim poduzećima te društvene ekonomije i ekonomije solidarnosti radi olakšavanja pristupa zapošljavanju.

Ne isključuje se mogućnost usklađivanja projekata CPU s drugim prioritetnim linijama za financiranje.

14 Reklamacije

Vezano uz prodaju proizvoda u trgovinama rabljenom robom („*second hand*“), odnosno u centrima za ponovnu uporabu, ni jednim zakonom nije određena mogućnost zamjene robe, jer zakonodavac vjerojatno smatra da potrošač svjesno ulazi u rizik kupujući predmete koji su stari, odjeću koja je nošena, odnosno stvari koje su već upotrebljavane u nekom razdoblju ili čak minimalno oštećene od uporabe. Za usporedbu, najbliži je pojam „roba s greškom“, a koja se po zakonu ni u trgovinama nove robe ne

²⁴ Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (Narodne novine broj 44/2014. i 2/2015.)

mijenja, pod uvjetom da trgovac na odgovarajući način upozori kupca da se radi o robi s greškom i to istakne na prodajnom mjestu.

Dakle, kupac svjesno ulazi u trgovinu rabljenom robom s namjerom da kupi staru robu, eventualno robu s greškom, pa nema pravno uporište za reklamaciju iste robe. Logički ne postoji niti obveza trgovca u slučajevima trgovina rabljene robe da jedan artikl mijenja za drugi (npr. kod odjeće i obuće druga veličina ili model), jer se najčešće radi o samo jednom komadu robe ili nekog drugog proizvoda.

S druge strane, kupci i u trgovinama rabljenim proizvodima imaju pravo isprobati odjeću i obuću u kabinama za isprobavanje odjeće, uključiti uređaje i provjeriti fizičku ispravnost proizvoda koji kupuju.

Na razini Europske unije legislativom o zaštiti potrošača određeno je da su rabljeni proizvodi koje kupujete od trgovca, kao i novi proizvodi, obuhvaćeni jamstvom od najmanje dvije godine.²⁵ Kad je riječ o rabljenoj robi, u nekim se državama članicama kupac i prodavač mogu dogovoriti o razdoblju jamstva kraćem od dvije godine, ali ne kraćem od godine dana, a o tome bi kupca trebali obavijestiti tijekom kupnje.

Ako se proizvod prodan u CPU pokaže neispravnim ili ne radi onako kako su je oglašen, CPU ga može **besplatno popraviti ili zamijeniti ili vratiti puni iznos ili ponuditi sniženje**. Također, kupac ne mora uvijek imati pravo na povrat novca ako je riječ o sitnom problemu kao što je ogrebotina na kutiji za CD ili kad je oštećenje uzrokovano neispravnim korištenjem ili drugim oblicima krivnje kupaca.

Trgovac je **uvijek** odgovoran za popravak neispravnosti, a u nekim državama članicama imate pravo i od proizvođača zahtijevati popravak.²⁶

Sukladno hrvatskoj i europskoj legislativi, predlaže se model funkcioniranja u kojemu se kupcu jamči za ispravnost električnih i elektroničkih uređaja do godine dana, uz mogućnost zamjene ili popravka proizvoda. Za ostale proizvode je također moguće primijeniti ovaj sustav jamstva, pogotovo iz razloga što se provjera ispravnosti provodi za sve predmete prilikom njihova primitka, a većina će biti fotografirana prilikom primitka i upisa u skladište, pa će biti moguća i provjera postojanja eventualnih nedostataka na proizvodu u slučaju reklamacija.

15 Način osiguravanja sigurnosti proizvoda

Direktiva 2001/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 3. prosinca 2001. o općoj sigurnosti proizvoda i hrvatski Zakon o općoj sigurnosti proizvoda,²⁷ u načelu izjednačavaju nove proizvode s rabljenim proizvodima, pa za rabljene proizvode vrijede isti uvjeti u pogledu sigurnosti kao i za nove proizvode. Siguran proizvod u tom smislu je bilo koji proizvod koji u normalnim ili razumno predvidljivim uvjetima uporabe, uključujući trajanje, i prema potrebi stavljanje u uporabu te zahtjeve za ugradnju i održavanje, ne predstavlja nikakav rizik ili predstavlja najmanji mogući rizik spojiv s uporabom proizvoda koji se smatra prihvatljivim i sukladnim s visokom razinom zaštite sigurnosti i zdravlja ljudi, posebno uzimajući u obzir sljedeće elemente:

- karakteristike proizvoda, uključujući njegov sastav, ambalažu, upute za sklapanje te prema potrebi upute za ugradnju i održavanje
- utjecaj na druge proizvode u slučaju kad se razumno može predvidjeti da će se on upotrebljavati s drugim proizvodima

²⁵ http://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/guarantees/index_hr.htm

²⁶ Direktiva 1999/44/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 25. svibnja 1999. o određenim aspektima prodaje robe široke potrošnje i o jamstvima za takvu robu

²⁷ Zakon o općoj sigurnosti proizvoda (Narodne novine broj 30/2009., 139/2010. i 14/2014.)

- predstavljanje proizvoda, označavanje, sva upozorenja i upute za njegovu uporabu i uklanjanje te sve druge oznake ili obavijesti o proizvodu
- kategorije potrošača izloženih riziku prilikom uporabe proizvoda, osobito djecu i starije osobe
- mogućnost postizanja više razine sigurnosti ili dostupnost drugih proizvoda koji predstavljaju manji rizik ne smatra se dovoljnim razlogom da se neki proizvod smatra opasnim

Kao iznimka se u Zakonu i Direktivi spominju rabljeni proizvodi koji se isporučuju kao antikviteti ili proizvodi koji moraju biti popravljani ili prerađeni prije njihove uporabe, pod uvjetom da dobavljač o tome jasno obavijesti osobu kojoj je proizvod isporučen. Centri za ponovnu uporabu bi trebali pomoći pri osiguravanju usklađenosti proizvoda s važećim sigurnosnim zahtjevima. Obveze CPU se primjenjuju sukladno njihovim odgovornostima, no i direktiva prepoznaje da se može pokazati neizvedivim nadležnim tijelima pružiti informacije i dokumentaciju o mogućim rizicima i podrijetlu proizvoda u slučaju pojedinačnih rabljenih predmeta koje su dobavile privatne osobe.

16 Označavanje proizvoda iz sustava ponovne uporabe i vizualni identitet znaka

Označavanje proizvoda, odnosno vizualni identitet pojedinih postupaka u gospodarenju otpadom uglavnom nisu standardizirani, već je trenutno jedini međunarodno prihvaćen znak za recikliranje, dok znakovi za ponovnu uporabu ili prevenciju nastanka otpada nisu općenito prihvaćeni, odnosno postoje različita tumačenja istih.

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost predlaže dva znaka:

a) Oznaka centra za ponovnu uporabu

b) označavanje predmeta u sustavu ponovne uporabe

17 Zaključak

Zaključak ove studije, koja predstavlja smjernice za uspostavu sustava ponovne uporabe, potrebno je započeti isticanjem važnosti razumijevanja razlike između ponovne uporabe i pripreme za ponovnu uporabu. Ponovna uporaba se nalazi u vrhu reda prvenstva u gospodarenju otpadom i predstavlja

sprječavanje nastanka otpada, dok se priprema za ponovnu uporabu odnosi na proizvode i predmete koji su već postali otpad, a imaju funkcionalni potencijal da se povrate u redovitu uporabu.

Smjernice navode višestruke koristi od projekata ponovne uporabe, poput zaštite okoliša (tlo, voda, zrak i resursi), no u ovom izrazito teškom gospodarskom trenutku, u Republici Hrvatskoj najveće koristi pronalaze se upravo u sektoru ekonomije i zapošljavanja, osobito zapošljavanja teško zapošljivih skupina stanovništva RH, što ovome sektoru daje izrazito značajan socijalni karakter.

Analizom zakonodavnog okvira EU i RH utvrđeno je da je on pogodan za pokretanje prve faze sustava i projekata ponovne uporabe, kojima se ne ulazi u tokove otpada, a prikaz dobrih primjera centara za ponovnu uporabu u Italiji, Sloveniji, Švedskoj, Velikoj Britaniji i Hrvatskoj omogućuje vizualizaciju tih projekata čitateljima ove studije. S ciljem smanjenja administrativnih radnji koje je potrebno provesti prije stavljanja određenih dobara u ponovnu uporabu (putem prodaje ili donacija), poželjno je dobra prikupljati na način da ista ne uđu u tokove otpada (izravno preuzimanje od građana na kućnom pragu ili u samom CPU), dok je za dobra koja se prikupljaju putem RD (uz postojanje jasno određenih iznimaka) ili putem nacionalnih sustava gospodarenja otpadom reguliranih posebnim pravilnicima, potrebno prije ponovne uporabe provesti postupak ukidanja statusa otpada. Osim iznimke od ishoda dozvole za gospodarenje otpadom, utvrđene su i iznimke za mnoge operacije koje se tiču poslovanja centara za ponovnu uporabu.

U samim centrima za ponovnu uporabu prvenstveno se prikupljaju predmeti koji su u dobrom stanju očuvanosti sa vizualnog, higijenskog i funkcionalnog stajališta, koji se mogu ekonomično pripremiti za daljnju uporabu manjim operacijama (čišćenje, sitni popravci, bojanje i slično) s ciljem očuvanja njihove izvorne namjene i sprječavanja njihova ulaska u sustav gospodarenja otpadom. Predmeti koji su izravno predani u CPU, uz provedbu administrativnih postupaka evidentiranja, ne prijavljuju se statistički kao otpad, već se evidentiraju kao količine izbjegnutog otpada, za što je potrebno vaganje i vođenje evidencije, poželjno putem računala. Navedeni zaključci dali su temelj za razradu prijedloga uspostave sustava ponovne uporabe otpadnih predmeta grupiranih u 3 skupine: tekstil, namještaj i ostala roba široke potrošnje.

Što se održivosti projekata tiče, potrebno je naglasiti da prihodi od prodaje rabljenih proizvoda ili eventualni prihodi od otpada predanog na uporabu, nisu dovoljni za održivo poslovanje ovih subjekata, kako u Hrvatskoj, tako i u Europskoj uniji. Kombinacijom uporabe financijskih instrumenata, ti projekti dostižu razinu samoodrživosti, a takve financijske instrumente ne treba promatrati kao oblik potpore, već kao naknadu za ukupnu društvenu i ekološku uslugu koju ovi centri pružaju društvu.

S ciljem ujednačavanja okvira za funkcioniranje sustava ponovne uporabe u Hrvatskoj, obrađene su i teme jamstava i zaštite potrošača, opće sigurnosti proizvoda u prodaji te analiza i prijedlog izrade simbola i vizualnog identiteta označavanja CPU i proizvoda koji se nalaze u prodaji.

Zaključno, sustav ponovne uporabe u RH predstavlja iznimni i do sada neiskorišteni potencijal za ekološki prihvatljive gospodarske i socijalne aktivnosti, i u skladu je sa svim trenutnim trendovima razvoja kružne ekonomije na razini Europske unije.

18 Prilozi:

Prilog 1 – Prijedlog Imenika za katalogizaciju

KOD.	Kategorija	Šifra	Tip
A	NAMJEŠTAJ	01	Ormar
		02	Noćni ormarić
		03	Krevet
		04	Stol
		05	Stolica
		06	Vitrina
		07	Fotelja
		08	Kauč
		09	Polica
		10	Komoda
		99	Drugo
B	DRUGI KUĆANSKI PREDMETI	01	Slika s okvirom
		02	Ogledalo
		03	Tepih
		04	Sat samostojeći
		05	Sat zidni
		99	Drugo
C	KUĆANSKI ELEKTRIČNI UREĐAJI	01	Hladnjak
		02	Zamrzivač
		03	Perilica za posuđe
		04	Pećnica
		05	Štednjak
		06	Napa
		07	Perilica rublja
		08	Sušilica rublja
		09	Televizor do 24"
		10	Klima uređaj
		11	Ventilator
		12	Toster
		13	Stolna lampa / samostojeća lampa
		14	Luster
99	Drugo		
D	INFORMATIČKA OPREMA	01	Monitor
		02	Računalo
		03	Pisač
		04	Skener
		05	Mrežna oprema
		06	Tablet
		99	Drugo
		01	Televizor veći od 24"
		02	Muzička linija
		03	Stereo komponente

KOD.	Kategorija	Šifra	Tip		
E	DRUGA EE OPREMA	04	Gramofon		
		05	CD player		
		06	DVD player		
		07	Videorekorder		
		08	Radio aparat		
		09	Walkman		
		10	Fotoapararat		
		11	Videokamera		
		12	Projektor		
		13	Mikrovalna pećnica		
		14	Prijenosna električna pećnica		
		15	Električna miješalica		
		16	Kuhinjska vaga		
		17	Sterilizator		
		18	Grijač za bočice		
		19	Sušilo za kosu		
		20	Vaga		
		21	Usisavač		
		22	Glačalo		
		23	Mobitel		
		24	Bežični telefon		
		25	Telefon		
		26	Bušilica		
		27	Drugi električni alati		
		99	drugo		
		F	ODJEĆA I OBUĆA	01	Kaput
				02	Jakna
				03	Hlače
04	Košulja				
05	Vesta				
06	Šal, kapa, rukavice				
07	Obuća				
08	Torba				
99	Drugo				
G	POSUĐE			01	Tanjur
		02	Lonac		
		03	Vaza		
		04	Zdjela		
		05	Čaše		
		06	Vrč		
		99	Drugo		
		01	Stolni ukrasi		
		02	Putna torba		
		03	Sportska torba		
		04	Ruksak		
		05	Lopta		
		06	Oprema za dvoranu		

KOD.	Kategorija	Šifra	Tip
	SPORT	07	Bicikl
		08	Stolna igra
		09	Skijaška oprema
		10	Pancerice
		11	Skije
		99	Ostalo
	PUBLIKACIJE	01	Knjiga tvrdi uvez
		02	Knjiga meki uvez
		03	Časopis
		04	Novine
		99	Drugo
J	DJEČJA OPREMA	01	Kolica za djecu
		02	Hodalica
		03	Dječja sjedalica za auto
		04	Prijenosni krevetić za djecu
		05	Hranilica za djecu
		06	Kolijevka
		07	Krevetić za djecu
		99	drugo
K	OSTALO	01	Podnica
		02	Madrac
		03	Prekrivač
		04	Stol za glačanje
		05	Spremnik za vino
		06	VHS
		07	DVD
		08	CD
		09	Kaseta
		10	Ploča (vinil)
L	GRAĐEVINSKI MATERIJAL	01	Stara cigla
		02	Stari crijep

Obrazac 1 – Potvrda o donaciji

PRIMITAK DOBARA	
Evidencijski broj:	Datum:
PODACI O PRIMATELJU	
Naziv primatelja:	
Ulica i kućni broj:	
Poštanski broj i mjesto:	
Telefon:	
Telefaks:	
Adresa e-pošte:	
PODACI O DONATORU	
Radi potvrde prijenosa vlasništva nad predanim dobrima i eventualnog stjecanja nagradnih bodova	
Fizička osoba	
Pravna osoba	
Ime i prezime / naziv pravne osobe:	
Ulica i kućni broj:	
Poštanski broj i mjesto:	
IZJAVA	
<p>Ja, niže potpisani, izjavljujem da poklanjam (doniram) Primatelju dobra radi njihova daljnjeg korištenja od strane Primatelja ili trećih osoba. Izjavljujem da sam obaviješten o aktivnostima primatelja te nemam nikakvih financijskih ili materijalnih potraživanja prema Primatelju na osnovu doniranih dobara.</p>	
Informacije za donatora	
<p>CPU jamči da će s osobnim podacima donatora postupati sukladno važećim propisima o zaštiti osobnih podataka.</p> <p>1. Prikupljeni podaci koristiti će se isključivo za potrebe prijenosa vlasništva i eventualnih stjecanja nagradnih bodova za ostvarivanje popusta na usluge postupanja s otpadom.</p> <p>2. Osobni podaci su obvezni radi utvrđivanja izvora dobara.</p> <p>3. Odgovornost za daljnje postupanje s doniranom robom preuzima Primatelj donacije.</p> <p>4. Odgovorna osoba Primatelja donacije je _____</p>	
Preuzimanje dobara izvršio je djelatnik:	
Opis dobara:	
POTPIS PRIMATELJA	POTPIS DONATORA
Osobni dokument (vrsta / broj) ili šifra kupca u sustavu:	

Obrazac 2. Podaci za katalog dobara

PODACI ZA KATALOG	
Broj primke:	Datum:
Pozicija u skladištu:	
PODACI O VRSTI PREDMETA	
Kategorija:	
Tip:	
Opis:	
Fotografija za dokumentiranje	
Količina (broj jedinica ili kg):	
Zapažanja:	

Obrazac 3. – Izjava korisnika/kupca

IZJAVA KORISNIKA			
Broj izjave:		Datum	
Ja niže potpisani,			
Ime i prezime:		Datum i mjesto rođenja:	
Ustanova/tvrtka			
Adresa:			
Telefon:	Fax:	Mobitel:	email:
U svojstvu korisnika centra za ponovnu uporabu:			
Kupio sam / preuzeo sam			
Opis proizvoda		Evidencijski broj	
<p>S ciljem kupovine/preuzimanja donacije navedenih proizvoda,</p> <p>Izjavljujem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da sam provjerio ispravnost proizvoda, te oslobađam CPU od odgovornosti od eventualnih šteta nastalih uporabom navedenih proizvoda činom kupovine ili evidentiranog preuzimanja. - Da se smatram odgovornim za korištenje tih proizvoda koristeći ih za istu svrhu, ciljeve i svojstvene izvornom proizvodu 			
<p>Informacije za kupca</p> <p>CPU garantira kako će sa osobnim podacima postupati sukladno važećim propisima o zaštiti osobnih podataka</p> <p>1. prikupljeni podaci koristiti će se isključivo za potrebe prijenosa vlasništva i eventualnih stjecanja nagradnih bodova za ostvarivanje popusta na uslugu gospodarenja otpadom</p> <p>2. osobni podaci su obavezni za utvrđivanje izvora dobara</p> <p>3. odgovornost za daljnje postupanje sa doniranom robom preuzima CPU;</p> <p>4. odgovorna osoba u CPU je _____</p>			
Predaju proizvoda izvršio je djelatnik CPU: _____			
Potpis kupca		Potpis prodavatelja	